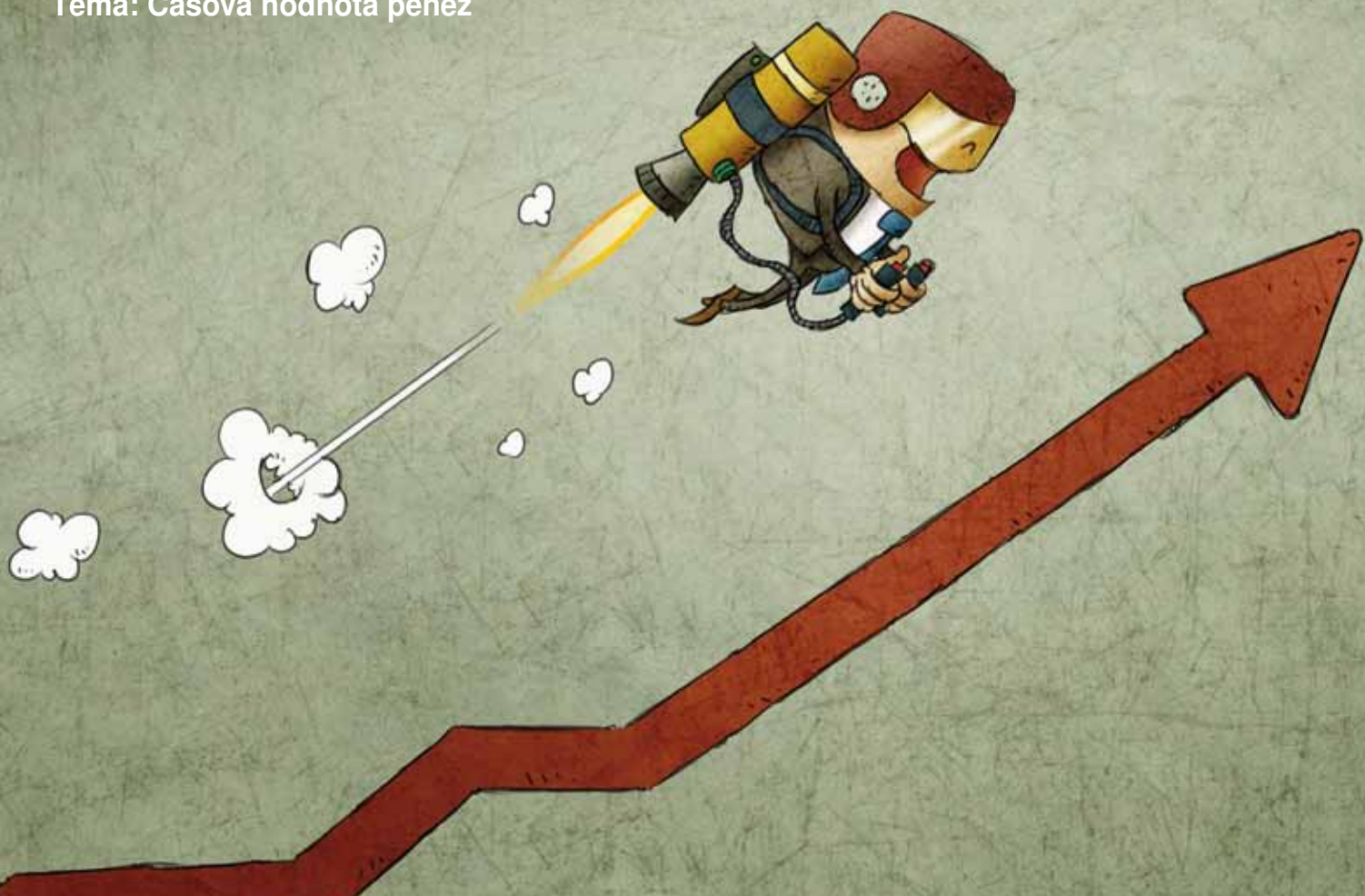

AUDITOR

časopis Komory auditorů České republiky číslo 8/2023

Téma: Časová hodnota peněz

aktuality • informace z komory • stanoviska, názory, diskuze
• nabídka vzdělávacích akcí • auditorské postupy • vybrané účetní
problémy • daňová a právní problematika • informace ze zahraničí

Obsah

AKTUALITY

Ze zasedání Výkonného výboru KA ČR.....	2
Nový auditor složil v září slib	2
Změny v převodu hodin v rámci plnění KPV za rok 2023	2
Návrh mezinárodního standardu ISSA 5000 – General Requirements for Sustainability Assurance Engagements.....	3
Z odborných výborů Komory auditorů ČR	3
Příloha Hospodářských novin Auditorské služby vyjde v listopadu	4
Ze zahraničí.....	5

TÉMA ČÍSLA – ČASOVÁ HODNOTA PENĚZ

Editorial (<i>David Procházka</i>)	5
Oceňovací základny v Koncepčním rámci Mezinárodních standardů účetního výkaznictví (IFRS) (<i>Dana Dvořáková</i>)	6
Časová hodnota peněz v IFRS (<i>Petr Vilímovský</i>)	11
Leasingové dluhy podle IFRS 16 (<i>Michal Vrána</i>)	15
Oceňování ekvivalencí v individuální a konsolidované účetní závěrce (<i>Alice Šrámková</i>)	19
Vliv (hyper)inflace na účetní závěrku (<i>David Procházka</i>).....	23
Test: Časová hodnota peněz (<i>David Procházka</i>).....	30

NA POMOC AUDITORŮM

Automatizované nástroje a techniky v auditu – plánování auditu (<i>Karel Charvát</i>)	31
Hugo a Sally se baví o testování jednotkové ceny zásob materiálu při ocenění váženým průměrem (<i>Martina Křížová Chrámecká</i>)	12, 18, 20, 29

Toto číslo vyšlo **17. 10. 2023**

O činnosti výboru pro SME/SMP

Radomír
Stružinský

Bližšíme se ke konci jednoho roku od posledního sněmu Komory auditorů ČR a také k prvnímu výročí činnosti výboru pro malé a střední auditor-

ské praxe v novém složení.

Složení výboru odráží prostředí malých a středních auditorských praxí. Zkušenosti nových členů výboru by měly zaručit porozumění očekáváním, která malé a střední auditorské praxe od komory mají.

Jedním z prvních úkolů bylo pokračování v procesu přípravy *Případové studie dokumentace ISQM 1 v menší auditorské společnosti*. Tato případová studie byla letos na jaře zveřejněna a připravujeme další verzi případové studie k ISQM 1 rozšířenou o oblast monitoringu, která by měla být minimálně dvakrát na podzim tohoto roku prezentována auditorům.

Obecně práce pro malé a střední auditory musí vycházet z jejich specifických potřeb. Jsem si velmi dobře vědom, s jakými problémy se setkávají, a to nejen z diskuse v rámci zasedání výboru pro SME/SMP, ale také z přímé komunikace s auditory v rámci setkání s volenými orgány. Jejich zájmem jsou nejen obecné metodické otázky auditu, ale také způsob dokumenta-

ce auditorské činnosti a otázka auditorských honorářů.

Otázka výše auditorských honorářů souvisí především se schopností svůj auditorský honorář obhájit a prezentovat před klientem. Pomoci vám v tom může seminář *Vyjednávací strategie a techniky pro auditory*.

Dalším očekáváním malých a středních auditorských praxí byla možnost neformální diskuse s vedením komory a lektory. Odpovědí na toto očekávání je podzimní dvoudenní seminář pod názvem *Kdo je připraven, není zaskočen*. Smyslem jeho dvoudenního konání je právě vytvořit prostor pro tuto neformální diskusi. Je naší tichou ambicí učinit z tohoto semináře tradici do budoucích let.

Chystáme i další semináře, a to především seminář zaměřený na využití Excelu auditory a také srovnávací prezentaci možných softwarových řešení pro auditory, které by pomohly k efektivnější dokumentaci jejich práce. Domnívám se, že nízká míra využívání auditorských softwarů (nikoliv pouze úložišť elektronických dokumentů) je handicapem, který malé a střední auditorské praxe mají v porovnání s velkými firmami.

Radomír Stružinský
předseda Výboru
pro SME/SMP KA ČR

Ze zasedání Výkonného výboru KA ČR

Výkonný výbor se sešel dne 11. září 2023 a schválil:

- změnu časového rozložení vzdělávacích kurzů na rok 2024,
- složení zkušební komise ke zkoušce *Účetnictví a audit nezávislých organizací a finančních institucí*,
- zahájení řízení ve věci zákazu výkonu auditorské činnosti u jedné auditorské společnosti a jejího auditora,
- termín konání XXIX. sněmu KA ČR 11. listopadu 2024.

Výkonný výbor dále projednal:

- a schválil další postup přípravy implementace ESG do zkouškového a vzdělávacího systému KA ČR,

- další postup přípravy společné konference ČIIA, KA ČR, NKÚ a RVDa na téma *Reporting udržitelnosti*, která se uskuteční 9. listopadu 2023,
- a neschválil návrh na zhotovení překladu výkazů účetní závěrky, rozvahy, zisku a ztrát pro podnikatele,
- schválil navržený postup přípravy odhadu plnění rozpočtu do konce roku 2023 a návrhu rozpočtu na rok 2024

a vzal na vědomí:

- informaci o plnění rozpočtu komory za období leden–červenec 2023,
- zápisy ze zasedání výborů a komisí,

- informace o návrhu témat na společné zasedání DK, KK a VV,
- termíny zasedání VV a prezidia v roce 2024,
- harmonogram výjezdního zasedání volených orgánů, které se uskuteční dne 1. a 2. října 2023,
- informace z kárné komise o statistice uložených kárných opatření,
- informace z legislativního monitoringu.

Jiří Mikyna

ředitel úřadu
Komory auditorů ČR

Nový auditor složil v září slib

Dne 11. září 2023 se v sídle Komory auditorů ČR uskutečnil slib nových auditorů. Dle zákona č. 93/2009 Sb., o auditorech, a příslušných vnitřních předpisů komory bylo podmínkou zápisu do rejstříku auditorů složit jedenáct, resp. dvanáct písemných zkoušek a zároveň splnit povinnou tříletou praxi asistenta auditora. Nový auditor přišel složit slib do rukou prezidenta Komory auditorů ČR Ladislava Mejzlíka, jak stanoví zákon.

Příjmení a jméno	Ev. č.	Zaměstnavatel
KLIMEŠ Martin	2576	FINDOT, s.r.o.

Novému auditorovi blahopřejeme a přejeme hodně štěstí při vykonávání auditorské profese.

Veronika Rojková
evidence auditorů KA ČR

Změny v převodu hodin v rámci plnění KPV za rok 2023

Dovolujeme si doplnit informace k převodům hodin v rámci plnění kontinuálního profesního vzdělávání. Ve vnitřním předpisu pro KPV nastala v tomto roce změna – v rámci stanoveného rozsahu 40 hodin pro auditory a 20 hodin pro asistenty auditorů za rok se nově musí alespoň **osm hodin z ročního rozsahu týkat tématu audit a auditní techniky**. Získá-li auditor vyšší počet hodin než osm z tématu audit a auditní techniky, může si tyto hodiny nad rámec své povinnosti převést do následujícího roku. Naopak, nesplnil-li tuto povinnost, může si chybějící hodiny auditních

témat doplnit v rámci roku 2024. Vzhledem ke skutečnosti, že povinnost plnění povinného počtu hodin za auditní témata byla stanovena nově pro rok 2023, není možné převádět žádné hodiny za auditní témata z roku 2022 do roku 2023. Přesná pravidla a seznam auditních školení naleznete na <https://www.kacr.cz/informace-k-plneni-kpv> nebo kontaktujte referentky vzdělávání na emailu vzdelavani@kacr.cz.

oddělení vzdělávání KA ČR

Návrh mezinárodního standardu ISSA 5000 – General Requirements for Sustainability Assurance Engagements

Na začátku letošního srpna zveřejnila IAASB návrh mezinárodního standardu ISSA 5000 upravujícího ověřovací zakázky v oblasti udržitelnosti. K návrhu tohoto standardu je možné posílat připomínky do 1. prosince 2023.

V souvislosti s návrhem standardu uspořádala IAASB ve dnech 6. a 7. září 2023 webináře, které měly zejména auditorům a regulačním orgánům poskytnout informace o tom, jak byl tento standard vypracován, vysvětlit některé klíčové prvky ověřovací zakázky v oblasti udržitelnosti v souladu s ISSA 5000 a poskytnout základ pro snadnější orientaci v návrhu tohoto standardu. Záznamy těchto webinářů¹ jsou k dispozici na webových stránkách IAASB nebo na YouTube kanálu IAASB.

Navrhovaný standard ISSA 5000 by měl být zastřešujícím standardem pro veškeré ověřovací zakázky týkající se informací o udržitelnosti, a to bez ohledu na to, zda je ověřována pouze část informací o udržitelnosti nebo kompletní zpráva o udržitelnosti. Standard ISSA 5000 má být určen jak pro ověřovací zakázky poskytující omezenou jistotu (limited assurance), tak k ověření poskytující přiměřenou jistotu (reasonable assurance), případně kombinaci obojího. ISSA 5000 upravuje provádění ověřovacích zakázek v oblasti udržitelnosti od přijetí zakázky až po vydání zprávy auditora, není tedy třeba používat jiné standardy, např. Mezinárodní standard pro ověřovací zakázky ISAE 3000 – *Ověřovací zakázky, které nejsou auditem ani проверkou historických*

finančních informací. Jedinou výjimkou, kdy nebude možné použít ISSA 5000 je případ, kdy bude auditor provádět samostatné ověření zprávy o produkci skleníkových plynů tzv. GHG reportu, v tomto případě bude auditor postupovat v souladu s Mezinárodním standardem pro ověřovací zakázky ISAE 3410 – *Zakázky spočívající v ověření výkazů emisí skleníkových plynů*.

Po schválení ISSA 5000 bude ISAE 3000 nadále používán pro ověřovací zakázky s výjimkou ověřování informací o udržitelnosti.

Navrhovaná účinnost standardu je 18 měsíců po jeho finálním schválení. Do té doby mohou členské státy uplatňovat vnitrostátní ověřovací standardy jako např. standard ISAE 3000, který se v současné době používá k dobrovolnému ověřování zpráv o udržitelnosti. V budoucnu se očekává vydání dalších standardů, které by se měly věnovat specificky jednotlivým aspektům ověřování informací o udržitelnosti.

oddělení metodiky KA ČR

Z odborných výborů Komory auditorů ČR

Výbor pro správu profese

Výbor pro správu profese schválil v září jednu žádost o vydání auditorského oprávnění a zorganizoval pro nového auditora slib. Ve čtvrtek 21. září 2023 proběhlo regionální setkání auditorů v Olomouci, kterého se zúčastnilo 19 auditorů. Za komoru se zúčastnili prezident komory Ladislav Mejzlík, členka výkonného výboru Pěva Čouková a předseda výboru pro správu profese Zdeněk Grygar.

Podvýbor pro ESG

Členové podvýboru pro ESG diskutovali spolu s členy výboru pro metodiku auditu o struktuře školení na ESG pro auditory. Začali připravovat modulární školení na jednotlivé standardy o udržitelnosti, které budou doplněny školením na použití ISAE 3000 jako výchozího auditorského standardu pro budoucí ověřování zpráv o udržitelnosti. Cílem je vypsát termíny jednotlivých školení ještě do konce roku 2023. Dále se podvýbor zabýval novinkami v oblasti regulace ESG, a to (1) transpozicí evropské směrnice o udržitelnosti (CSRD) do české legislativy, která právě prochází legislativním procesem jako součást vládního návrhu zákona, jímž se mění některé zákony v souvislosti s konsolidací veřejných rozpočtů, a (2) návrhem standardu ISSA 5000 *General Requirements for Sustainability Assurance Engagements*.

Výbor pro veřejný sektor

Výbor se zabývá problematikou poskytování auditorských služeb při přezkoumávání hospodaření územních samosprávných celků. Na posledním jednání se výbor zabýval návrhem *Zpráv*

¹ IAASB Webinar Assurance on Sustainability reporting (<https://www.iaasb.org/focus-areas/understanding-international-standard-sustainability-assurance-5000>)

o výsledcích dozorů nad přezkoumáním hospodaření územních celků zpracovaným Ministerstvem financí ČR. Vzhledem k tomu, že byla přijata velká sada mezinárodních účetních standardů pro veřejný sektor, věnuje se výbor i tomu.

Výbor pro auditorské zkoušky

Členové výboru připravují zařazení problematiky ESG reportu a jeho ověřování jak do systému vzdělávání před auditorskou zkouškou, tak do zkouškového systému. Zpracované návrhy budou následně diskutovány napříč jednotlivými výbory a posléze předloženy ke schválení výkonnému výboru komory.

Výbor pro metodiku auditu

Výbor diskutoval o budoucích krocích implementace očekávaného standardu ISSA 5000 týkajícího se ověřování informací o udržitelnosti a projednal informace z jednání s Energetickým regulačním úřadem ohledně zvažovaného ověřování prokazatelné ztráty a přiměřeného zisku z dodávek elektřiny a plynu. Výbor dále projednával návrh tzv. Desatera pro implementaci ISQM u malých a středních auditorských praxí, pokračování série článků na téma použití automatizovaných nástrojů a technik v auditu a další díly seriálu Hugo a Sally zaměřené na problematiku ověřování ocenění zásob.

Výbor pro účetní výkaznictví

Výbor prodiskutoval připomínky k navrhované změně zákona o účetnictví v rámci opatření vládního úsporného balíčku (funkční měna, zpráva o udržitelnosti a zpráva o daních z příjmů), včetně připomínek k souvisejícím změnám vyhlášky č. 500/2002 pro podnikatele.

Příloha Hospodářských novin Auditorské služby vyjde v listopadu

Také letos připravila komora přílohu Auditorské služby v deníku Hospodářské noviny, vyjde v pondělí 6. listopadu. Veřejnosti tentokrát nabídneme témata jako udržitelnost, funkční měna a podíváme se na reformu účetnictví. Také upozorníme na možnosti využití služeb auditorů a připomeneme

jejich povinnosti. Autory článků jsou prezident spolu se třemi členy Výkonného výboru KA ČR. Všechny auditorské společnosti dostaly opět možnost se na vydání této přílohy finančně podílet a zveřejnit své firemní logo, sídlo a odkaz na web.

-vk-

Národní účetní rada

Vás zve na

14. ročník odborného semináře

**který se koná v pátek 1. prosince 2023
v době od 9.00 do 16.00 hodin**

**ve Vencovského aule Vysoké školy ekonomické
v Praze, nám. W. Churchilla 4.**

**Účast na semináři je možná i on-line
prostřednictvím živého vysílání.**

Dovolujeme si Vás pozvat již na 14. ročník tradičního odborného semináře pořádaného Národní účetní radou. Hlavním tématem letošního semináře budou novinky v daních, novela zákona o účetnictví a novela zákona o auditorech pro rok 2024. Dále se v průběhu semináře zaměříme na připravovaný zákon o účetnictví a doporučení správných postupů v účetnictví, auditu a daních.

Seminář je určen pro účetní, auditory, daňové poradce, finanční ředitele, zaměstnance Finanční správy, studenty vysokých škol a další odbornou veřejnost. Účast na semináři se daňovým poradcům, auditorům a certifikovaným účetním započítává do plnění jejich kontinuálního profesního vzdělávání ve výši 6 hodin.

Program semináře s dalšími informacemi najdete na webových stránkách www.kdpcr.cz/nur.

-red-

Ze zahraničí

Accountancy Europe zveřejnila na svých webových stránkách materiál (*5-step starting guide to a sustainable transition for SMEs*), který by měl malým a středním podnikům (SME) pomoci v přechodu k udržitelnějšímu obchodnímu modelu. Materiál shrnuje jednak fáze přechodu směrem k větší udržitelnosti, umožňující SME identifikovat, v jaké fázi přechodu k udržitelnosti se aktuálně nachází a dále kroky, které jim k tomuto přechodu mohou pomoci.

Mezi tyto kroky patří:

- využití možnosti obrátit se na odborníky, informační místa či další osoby či subjekty, které by SME s přechodem mohli pomoci (materiál obsahuje odkazy na některé subjekty na národní úrovni i na úrovni EU),
- stanovit klíčové oblasti v rámci udržitelnosti a stanovit budoucí vizi podniku,
- identifikovat informace o udržitelnosti, které má podnik snadno k dispozici, informace, které bude obtížnější získat, a jak získané informace dále využít,

- provést analýzu svého hodnotového řetězce s cílem identifikovat rizika z něj vyplývající,
- stanovit na základě předchozích kroků transformační cíle a opatření ke jejich dosažení.

IFAC ve spolupráci s **WMBC** uspořádal 19. září 2023 v rámci tzv. Týdne klimatu webinář *Achieving Investor-Grade GHG Reporting: The Role of Accounting and Finance Professionals* zabývající se úlohou účetních a finančních odborníků při sledování vykazování emisí skleníkových plynů (GHG Reportingu) s účetním výkaznictvím. Tento webinář navazuje na nedávno zveřejněné materiály IFAC (*Enhancing Greenhouse Gas [GHG] Reporting*) zabývající se touto problematikou. V rámci panelové diskuse zástupci společností, poradenských firem a ISSB sdělovali své tipy a rady, jak dosáhnout propojení finančních informací s informacemi o udržitelnosti a jaké kroky za tímto účelem podniknout.

-ome-

téma čísla – Časová hodnota peněz

Editorial

Odborné články v tomto čísle se zaměřují na oceňování ve finančním účetnictví. Připravovaný nový zákon o účetnictví v pracovní verzi přináší v této oblasti několik novinek. Proto jsme se se rozhodli představit klíčová témata z oceňování v pojetí Mezinárodních standardů účetního výkaznictví jako možný zdroj inspirace pro praxi, která se bude muset vypořádat s obvyklými problémy spojenými s oceňováním účetních položek.

Klíčová myšlenková východiska oceňování v pojetí Koncepčního rámce IFRS a jejich dopady na jednotlivé standardy představuje úvodní článek Dany Dvořákové. Jednou z hlavních novinek nového zákona o účetnictví by mělo

být zavedení (resp. rozšíření) ocenění (dlouhodobých) pohledávek a dluhů současnou hodnotou. Relevantním oblastem IFRS, které diskontování vyžadují, včetně popisu postupu určení vhodné diskontní sazby se věnuje článek Petra Vilímovského. Diskontování je stěžejním prvkem zejména při oceňování leasingových dluhů. Požadavky IFRS 16 a praktické ilustrace výpočtů jsou předmětem článku Michala Vrány. Alice Šrámková se zabývá ekvivalenční metodou, konkrétně aktuální úpravou podle českých účetních předpisů, jejími nedostatky, rozdíly oproti úpravě v IFRS a navrhovanými změnami v nové úpravě jak v českém účetnictví, tak ale i v projektech IASB.

Aktuální ekonomický vývoj, který se nese ve znamení relativně vysokých měr inflace, které se v našem ekonomickém prostoru nevykytovaly několik desetiletí, znovu vyvolává otázky, jakou mají účetní závěrky v období inflace vypovídací schopnost. Na tyto aspekty je zaměřen článek Davida Procházky, včetně požadavků IFRS na promítnutí vlivu hyperinflace.

Doufám, že předložené číslo přináší zajímavé informace, které využijete při své auditorské či jiné činnosti.

David Procházka
editor tohoto čísla

Oceňovací základny v Koncepčním rámci Mezinárodních standardů účetního výkaznictví (IFRS)

Dana Dvořáková

Koncepční rámec Mezinárodních standardů účetního výkaznictví (International Financial Reporting Standards, IFRS) je jejich ideovým Zvýchodiskem. Deklaruje, komu je účetní závěrka podle IFRS určena a jaké jsou její cíle. V koncepčním rámci jsou definovány zásady a předpoklady účetního výkaznictví, základní prvky účetní závěrky – aktiva, dluhy, vlastní kapitál, výnosy (revenues, gains) a náklady (expenses, losses), kritéria pro jejich uznání, vykazání v účetní závěrce a přístupy k jejich ocenění. Definice a zásady uvedené v koncepčním rámci zásadním způsobem ovlivňují obsah informací zveřejňovaných v účetní závěrce. Jednotlivé standardy, které se zabývají konkrétními oblastmi, z těchto definic vycházejí. Pochopení koncepčního rámce je proto důležitým předpokladem pro porozumění všem následujícím standardům. Tento článek se zabývá oceňovacími bázemi, které předkládá koncepční rámec.

Klasifikace oceňovacíchází v Koncepčním rámci IFRS

Oceňovací báze definované v Koncepčním rámci IFRS jsou primárně členěny podle aktuálnosti ocenění k datu, kdy jsou účetní informace předkládány uživateli. Z tohoto hlediska koncepční rámec rozlišuje dva základní přístupy k ocenění (dvě výchozí oceňovací báze):

- historické náklady/ceny (historical cost) a
- běžné (aktuální) ceny (current value).

Historické ceny vycházejí ke dni prezentace účetních výkazů z minulosti, poskytují informace, jejichž východiskem jsou ceny v okamžiku prvotního uznání aktiva či dluhu a neodrážejí následující změny v cenové hladině a ekonomickém prostředí (s výjimkou situace, kdy dojde ke snížení hodnoty aktiv). Běžné ceny naopak odrážejí aktuální ekonomickou situaci ke dni zveřejnění účetních informací.

Neméně důležitá klasifikace přístupů k ocenění, která je v pozadí definic jednotlivých oceňovacíchází v koncepčním rámci, spočívá v rozlišení zda:

- ocenění vychází z individuálních podmínek účetní jednotky (entity specific measurement),
- ocenění vychází z podmínek objektivizovaných trhem (market value).

Individuální ceny, za které jsou účetní jednotky schopny pořídit či prodat aktivum, se budou lišit podle jejich postavení na trhu apod. V důsledku toho bude

například ocenění konkrétního pořizovaného aktiva různými účetními jednotkami jiné.

Koncept ceny objektivizované trhem (fair value) je založen nikoliv na individuálních podmínkách jednotlivých účetních jednotek, naopak vychází z hledání ceny, za kterou by bylo aktivum obchodováno na aktivním trhu (například na burze).

Je zřejmé, že v závislosti na použitém konceptu se může lišit jak ocenění ke dni vzniku aktiva či dluhu, tak ocenění následně ke dni vykazání účetních informací.

Příklad

Jako příklad rozdílů mezi oběma koncepty mohou posloužit ceny obilí. Zemědělec bude svou úrodu prodávat například na základě cen obilí, které sjednal se svým hlavním odběratelem dávno před sklizní, tato cena nebude vysoce pravděpodobně odpovídat ceně obilí na plodinové burze ke stejnému datu. Jiným příkladem mohou být ceny akcií, které může účetní jednotka pořídit na burze řekněme za 100 (tržní cena), nebo je může být nucena koupit od své mateřské společnosti za 90 (individuální cena).

V následujícím výkladu si přiblížíme podrobněji definice jednotlivých přístupů k ocenění v návaznosti na tento úvodní, zjednodušený, výklad.

Definice oceňovacíchází v Koncepčním rámci IFRS

Historická cena

Ocenění aktiv, dluhů a souvisejících příjmů a výdajů na základě historických cen (historických nákladů) informuje o ceně aktiv, hodnotě dluhů a souvisejících příjmů a výdajů s využitím informací odvozených z ceny transakce nebo jiné události, která vedla k jejich vzniku. Historická cena vychází z konkrétních transakcí uskutečněných účetní jednotkou, případně z jiných událostí, které jsou s účetní jednotkou spjaty, proto reflektují individuální postavení účetní jednotky na trhu a konkrétní ekonomické prostředí, ve kterém účetní jednotka působí.

Ocenění nefinančních aktiv při pořízení

Historická cena aktiva je součtem nákladů (cost) vynaložených na nákup či vytvoření aktiva. Jedná se o náklady nutně vynaložené k tomu, aby aktivum mohlo účetní jednotce přinést (či dlouhodobě přinášet) užitek. Ocenění tedy zahrnuje cenu aktiva, další (vedlejší) pořizovací náklady (dopravné, montáž atd.) plus

transakční náklady (např. poplatek za zprostředkování nákupu).

Historická cena vychází buď z konkrétních tržních cen, které účetní jednotka vynaložila při nákupu aktiva, či z tržních cen výrobních vstupů v okamžiku jejich pořízení v případě aktiv vyráběných. V případě, že bylo aktivum pořízeno jinak než v rámci tržní transakce a vynaložené náklady nelze zjistit (například v případě bezúplatného pořízení aktiva), nebo zjištěné pořizovací náklady neposkytují o aktivu relevantní informace, využije účetní jednotka pro ocenění aktiva běžnou tržní cenu (current value). V tomto případě tedy ocenění vychází u aktiva, které by jinak nakupovala, z běžné ceny na trhu, kterou by musela uhradit. Pokud se jedná o aktivum, které účetní jednotka vyrábí, vyčíslí ocenění aktiva na úrovni obvyklých nákladů, které je potřeba na výrobu aktiva vynaložit. Toto ocenění již nevychází přímo z ceny uskutečněné tržní transakce, ale je provedeno na základě ekonomických podmínek účetní jednotky ke dni pořízení aktiva.

Konkrétní přístup k ocenění pořizovaných nefinančních aktiv upravují podrobněji příslušné standardy (zejména IAS 16 – *Pozemky, budovy a zařízení*, IAS 38 – *Nehmotná aktiva*, IFRS 16 – *Leasingy*, IAS 2 – *Zásoby*).

Následné ocenění nefinančních aktiv

Podstatou historické ceny je, že odráží tržní a ekonomické podmínky ke dni pořízení (vzniku) aktiva a v průběhu dalšího držení aktiva se může ocenění pohybovat pouze pod hranici pořizovací ceny, respektive pod úrovní zůstatkové ceny u odpisovaných aktiv.

Historická cena účetní jednotkou používaných hmotných aktiv s určitelnou dobou životnosti je snižována o odpisy, nehmotných aktiv s určitelnou dobou životnosti o amortizaci. Dále se hodnota aktiv snižuje v případě, že je jejich účetní (zůstatková) hodnota vyšší než zpětně ziskatelná částka, obecně lze tuto částku definovat jako maximální peněžní ekvivalent, který lze z užívání či prodeje aktiva získat. Zpětně ziskatelná částka je pro dlouhodobá aktiva definovaná ve standardu IAS 36 – *Snížení hodnoty aktiv* jako vyšší z hodnoty z užívání a z reálné hodnoty aktiva, která je dosažitelná z prodeje aktiva snížená o transakční náklady s prodejem související. (Definice reálné hodnoty a hodnoty z užívání bude vyložena v další části článku.) V případě zásob je snížení hodnoty zásob upraveno standardem IAS 2 – *Zásoby*, účetní hodnota zásob nesmí být vyšší než jejich čistá realizovatelná hodnota, tedy než prodejní cena zásob snížená o náklady uvedení aktiva na trh.

Ocenění finančních aktiv a dluhů v okamžiku pořízení

Historická cena dluhu v době jeho vzniku nebo k okamžiku jeho převzetí je hodnota přijaté protihodnoty snížená o transakční náklady. Hodnota pohledávky se odvíjí z hodnoty předaného aktiva či jiného protipl-

nění, respektive z ceny, kterou účetní jednotka uhradí v případě nabytí pohledávky postoupením (včetně transakčních nákladů). Aby byly splněny již uvedené požadavky na ocenění pohledávek a dluhů, nesmí ocenění pohledávky, resp. dluhu, obsahovat úrok, který uhradí dlužník věřiteli v případě dluhu, respektive úrok, který obdrží od dlužníka věřitel v případě pohledávky. Jinými slovy oceňování pohledávek a dluhů musí respektovat faktor časové hodnoty peněz v případech, kdy je vliv času významný. Pohledávky a dluhy jsou na základě toho oceňovány metodou amortizovaných nákladů, ve výši diskontovaných budoucích očekávaných plateb. Otázkou je volba správné diskontní sazby. Tato otázka však v koncepčním rámci řešena není, je řešena v některých standardech a tématu se zároveň v rámci tohoto čísla věnuje samostatný článek, proto se této problematice podrobněji věnovat nedeme.

Co však koncepční rámec zdůrazňuje, je skutečnost, že diskontní sazba je určena při vzniku pohledávky či dluhu. Odpovídá tržním podmínkám ke dni vzniku dluhu či pohledávky a tato diskontní sazba se používá po celou dobu pro úročení dluhu, respektive pohledávky, bez ohledu na to, jaká aktuální tržní úroková sazba panuje právě na trhu. Metoda amortizovaných nákladů je z tohoto hlediska variantou historického přístupu k oceňování. Koncepční rámec dále podrobněji neřeší otázku ocenění finančních nástrojů při jejich pořízení, touto problematikou se zabývá zejména IFRS 9. Na tomto místě je však vhodné alespoň zmínit, že IFRS 9 vyžaduje tvorbu opravných položek k dlouhým finančním aktivům (s výjimkou finančních nástrojů přeceňovaných na fair value s dopadem do výsledku hospodaření – FVPL) prospektivně v okamžiku jejich vzniku, na základě vpřed hledících očekávání, na jejichž základě dochází k odhadu ztrát, které v budoucnu vzniknou v důsledku kreditního rizika.

Stejně jako v případě aktiv, tak i v případě dluhů, u kterých není známá jejich budoucí výše, koncepční rámec uvádí, že účetní jednotka využije odhadu budoucího odtoku ekonomických prostředků (podrobněji řešeno ve standardu IAS 37 – *Rezervy, podmíněná aktiva a podmíněné dluhy*).

Já jsem tady úplně nevinně. Říkal jsem jim, že je o ty peníze okradla inflace, ale nevěřili mi!

Kresba: Ivan Svoboda

Následné ocenění finančních aktiv a dluhů

Koncepční rámec uvádí, že jedním ze způsobů, jak u finančních aktiv a finančních dluhů použít metodu oceňování v historických cenách, je ocenit je naběhlou hodnotou, která odráží odhady budoucích peněžních toků diskontovaných sazbou stanovenou při prvotním zaúčtování. U nástrojů s proměnlivou sazbou je diskontní sazba aktualizována tak, aby odrážela změny ve variabilní sazbě. Naběhlá hodnota finančního aktiva nebo finančního dluhu se v průběhu času aktualizuje, aby odrážela následné změny, jako je nárůst úroků, amortizaci diskontů či prémie, snížení hodnoty finančního aktiva a přijaté, respektive uhrazené splátky.

Historické náklady neodrážejí změny tržních hodnot, s výjimkou případů, kdy se tyto změny týkají znehodnocení aktiva (viz IFRS 9) nebo dluhu, který se stane nevýhodným (viz například IAS 37).

Běžná cena (current value)

Ocenění běžnou cenou poskytuje informace o aktuálních cenách aktiv, dluhů a souvisejících výnosů a nákladů.

Tento koncept vyžaduje přecenění aktiv a dluhů k okamžiku jejich prezentace tak, aby odráželo podmínky k datu ocenění. Na rozdíl od historické ceny není běžná cena aktiva nebo dluhu odvozena, a to ani částečně, z ceny transakce nebo jiné události, která vedla k jeho vzniku. To znamená, že na rozdíl od konceptu historických cen může být účetní ocenění nižší, ale i vyšší než ocenění v okamžiku pořízení aktiva či vzniku dluhu.

Koncepční rámec definuje tři možné přístupy ke zjištění běžné ceny:

- ocenění reálnou hodnotou (fair value),
- ocenění aktiv hodnotou z užívání (value in use) a ocenění dluhů aktuální vypořádací hodnotou,
- ocenění na bázi běžných nákladů (current cost).

Reálná hodnota

Oceňování reálnou hodnotou se zabývá v obecné rovině koncepční rámec a způsoby zjištění reálné hodnoty dále podrobněji upravuje IFRS 13 – *Ocenění reálnou hodnotou*. V této části článku tedy budeme vycházet z obou těchto částí IFRS. Definice reálné hodnoty uvedená v Koncepčním rámci IFRS je totožná s definicí, kterou uvádí standard IFRS 13: „Reálná hodnota je cena, která by mohla být ke dni ocenění obdržena při prodeji aktiva či zaplacení dluhu při běžné transakci mezi účastníky trhu.“ Koncepční rámec uvádí, že: „Reálná hodnota odráží perspektivu účastníků trhu, na který má účetní jednotka přístup. Aktivum nebo dluh se oceňují za použití stejných předpokladů, které by použili účastníci trhu při oceňování aktiva nebo dluhu, pokud by tito účastníci trhu jednali ve svém nejlepším ekonomickém zájmu.“ Běžnou tržní transakci je třeba vnímat jako hypotetickou transakci, která

by mohla být uskutečněna mezi nezávislými, informovanými, ke koupi svolnými stranami, které se mohou na trhu vyhledat. Ocenění vychází zásadně z cen objektivizovaných trhem, nejedná se o ocenění na základě konkrétních podmínek účetní jednotky (entity specific measurement). Reálná hodnota je určena z pohledu prodávajícího či z pohledu toho, kdo uhrazuje dluh, jedná se tedy o vypořádací cenu (exit price).

V případě, že existuje s aktivem či dluhem více relevantních trhů, specifikuje IFRS 13, z kterého trhu má účetní jednotka čerpat informace o běžných tržních cenách. Tímto trhem má být ústřední, nejdůležitější trh pro dané aktivum či dluh (principal market), který rozhoduje o formování cen oceňovaného aktiva (dluhu). Pokud není zřejmé, který trh je trhem hlavním, užije účetní jednotka cenu toho trhu, na kterém je cena nejvýhodnější. Účetní jednotka musí mít na trh, ze kterého budou vycházet informace k určení reálné hodnoty, přístup ke dni ocenění.

Transakční náklady

Koncepční rámec uvádí, že transakční náklady neovlivňují výši zjištěné reálné hodnoty, protože nevyjadřují specifika oceňovaného aktiva či dluhu, ale spíše konkrétní specifika uskutečněné transakce. IFRS 13 k tomu dodává, že reálná hodnota není ani částečně odvozena od ceny transakce nebo jiné události, která dala vzniknout aktivu nebo dluhu, proto se reálná hodnota o transakční náklady neupravuje. Reálná hodnota neodráží transakční náklady, které by vznikly při konečném prodeji aktiva nebo při převodu či vypořádání dluhu. Z transakčních nákladů ovšem IFRS 13 vylučuje dopravné. Pokud je umístění charakteristickou vlastností aktiva (je pro stanovení ceny důležité), tržní cena by měla být o dopravné upravena, toto je relevantní pro nefinanční aktiva.

Reálná hodnota nefinančních aktiv

Koncepce ocenění nefinančních aktiv v IFRS 13 vychází z předpokladu, že tržní cena, kterou by byl účastník trhu ochoten zaplatit za aktivum, vychází z nejlepšího možného využití aktiva. Pokud je toto využití aktiva spjato s využíváním ostatních aktiv a eventuálně dluhů, předpokládá se, že nakupující ostatními potřebnými aktivy disponuje. Předmětem ocenění u nefinančních aktiv je z těchto důvodů jednotlivé aktivum.

Reálná hodnota finančních aktiv

U finančních aktiv se dle IFRS 13 nepředpokládá možnost jejich alternativního užívání, protože vlastnosti těchto aktiv jsou dány smluvními podmínkami. Obdobný předpoklad je přijat také pro dluhy. Předmětem ocenění je stejně jako u nefinančních aktiv jednotlivé finanční aktivum a jednotlivý dluh. Pouze výjimečně umožňuje IFRS 13 stanovit a vykázat reálnou hodnotu pro skupinu aktiv a dluhů. Základní podmínkou pro uplatnění této výjimky je, že účetní jednotka

řídí aktiva a dluhy společně (na bázi celou skupinou vyvolaného čistého tržního či kreditního rizika) a tento přístup musí být odpovídajícím způsobem zdokumentován.

Oceňování dluhů a vlastních kapitálových nástrojů reálnou hodnotou

Ocenění dluhů reálnou hodnotou vychází podle IFRS 13 z předpokladu, že pokud by se účetní jednotka rozhodla uhradit dluh méně (či více) efektivní cestou než ostatní účastníci trhu, neovlivní toto rozhodnutí reálnou hodnotu dluhu. Oceňování dluhů reálnou hodnotou je určeno částkou, kterou by byl (hypoteticky) finanční nebo nefinanční dluh či vlastní kapitálový nástroj uhrazen účastníkem trhu ke dni ocenění. Pokud není tato informace na trhu dostupná (například proto, že smlouva nebo jiné právní omezení úhradu k datu ocenění neumožňují), vychází ocenění dluhů a vlastních kapitálových nástrojů z reálné hodnoty identického finančního nástroje, který drží jiný účastník trhu jako aktivum. Pokud není nalezeno identické aktivum, ale pouze aktivum podobné, nebo pokud je cena aktiva z objektivních důvodů odlišná od ocenění dluhu, provede účetní jednotka úpravu na trhu zjištěné reálné hodnoty, aby odpovídala podmínkám oceňovaného dluhu či kapitálového nástroje. Pokud nelze nalézt ani podobné aktivum, užije účetní jednotka vhodnou oceňovací techniku, která vychází co nejvíce z tržních parametrů (například současnou hodnotu budoucích čistých peněžních toků, které jsou při úhradě dluhu očekávány). Ručení třetích stran za dluh účetní jednotky reálnou hodnotu dluhu neovlivňuje.

Hierarchie postupů při zjišťování reálné hodnoty

Účetní jednotka musí při zjišťování reálné hodnoty v maximální možné míře vycházet z tržních informací, tomu odpovídá také tříúrovňová hierarchie postupů definovaná v IFRS 13.

Úroveň první představuje kótovaná cena identického aktiva či dluhu. Účetní jednotka musí vždy vycházet při zjištění reálné hodnoty z kótované ceny identického aktiva či dluhu na aktivním trhu, pokud existuje. Tato cena by se neměla principiálně dále nijak upravovat až na výjimky, které standard uvádí a které jsou relevantní zejména pro finanční nástroje. Jedná se například o situace, kdy účetní jednotka drží velké množství podobných aktiv nebo dluhů, pro něž existuje kótovaná cena aktivního trhu, ale není snadno dostupná pro každé z těchto aktiv.

Druhou úroveň zjištění reálné hodnoty užije účetní jednotka, pokud pro oceňované aktivum či dluh neexistuje aktivní trh. V těchto případech je reálná hodnota odvozena z jiných charakteristik, které jsou na trhu dostupné. Výchozí bodem ocenění může v tomto případě být kótovaná cena podobného aktiva či dluhu na aktivním trhu, poslední kótovaná cena identického či podobného aktiva nebo dluhu v případě, kdy trh přestal být aktivní,

případně další tržní informace – například tržní úroková míra, výnosové křivky.

Ve třetí úrovni je reálná hodnota určena z jiných než tržních informací. Určení reálné hodnoty vychází z úsudků účetní jednotky, vždy však s přihlédnutím k dostupným relevantním tržním informacím (účetní jednotka například přihlíží k předpokladům a hodnocením jiných účastníků trhu). Je zřejmé, že v této hierarchické úrovni se určení reálné hodnoty dostává již spíše na úroveň oceňování vycházejícího z individuálních podmínek účetní jednotky (entity specific measurement). Metodou, kterou lze pro ocenění užít, je současná hodnota očekávaných budoucích čistých peněžních toků. Účetní jednotka má podle koncepčního rámce vzít při ocenění v úvahu možné odchylky v odhadované částce nebo načasování budoucích peněžních toků u oceňovaného aktiva nebo dluhu způsobené nejistotou peněžních toků, časovou hodnotu peněz, cenu za nesení nejistoty spojené s peněžními toky (rizikovou prémii či rizikovou slevu), případně další faktory, které by účastníci trhu brali v úvahu. V podstatě z obdobné koncepce vychází i další oceňovací báze, kterou koncepční rámec uvádí – hodnota z užívání. Rozdíl je jen v tom, že pokud je současná hodnota budoucích čistých peněžních toků nástrojem pro zjištění reálné hodnoty, je účetní jednotka povinna svoje úsudky co nejvíce opřít o tržní informace.

Hodnota z užívání a vypořádací hodnota dluhu

Hodnota z užívání je koncepčním rámcem definována jako „současná hodnota peněžních toků nebo jiných ekonomických užitků, které účetní jednotka očekává, že získá z užívání aktiva a z jeho pozbytí.“ Vypořádací hodnota dluhu je definována jako „současná hodnota peněžních prostředků nebo jiných ekonomických zdrojů, u kterých účetní jednotka očekává, že bude povinna převést při plnění dluhu.“ Hodnota dluhu obsahuje také částky, které účetní jednotka zaplatí v souvislosti s úhradou dluhu jiné protistraně než věřiteli (například za zprostředkování úhrady).

Ocenění v tomto případě logicky není upravováno o transakční náklady vzniklé při pořízení aktiva nebo vzniku dluhu, ale naopak zahrnuje transakční náklady, které účetní jednotka očekává, že budou vynaložena při pozbytí aktiva či úhradě dluhu.

Toto ocenění je založeno na individuálních podmínkách účetní jednotky a koncepční rámec uvádí, že pokud by se předpoklady účetní jednotky použité pro ocenění lišily od předpokladů ostatních účastníků na trhu, má účetní jednotka upřednostnit ocenění odrážející její individuální podmínky. V tom se tedy tento přístup liší od situace, kdy je stejná metoda ocenění použita pro alternativní zjištění reálné hodnoty ve třetí úrovni jejího zjištění. Faktické rozdíly však budou v praxi zřejmě malé.

Běžné náklady (cena obnovy)

Koncepční rámec uvádí, že v tomto případě je ocenění aktiva stanoveno „ve výši pořizovací ceny ekvivalentního aktiva k datu ocenění, která zahrnuje protihodnotu, která by byla zaplacená k datu ocenění, plus transakční náklady, které by k tomuto datu vznikly. Běžná cena dluhu je protihodnota, která by byla přijata za ekvivalentní dluh k datu ocenění minus transakční náklady, které by k tomuto datu vznikly.“ Toto ocenění je možno označit také jako cenu obnovy (reprodukce), protože odpovídá na otázku, za kolik by bylo aktivum pořízeno k datu ocenění včetně transakčních nákladů dnes, či v jaké výši by, vzhledem k aktuální hodnotě protiplnění, vznikl dluh. Představuje tedy aktuální variantu historické ceny, vychází ze vstupních, tedy pořizovacích cen k datu ocenění. Účetní jednotka při tomto ocenění vychází z aktuálních nákupních cen aktiv (entry price), které jsou identické k aktivu oceňovanému. V případě nefinančních aktiv to znamená, že účetní jednotka hledá na trhu aktivum stejné a stejně opotřebené. Pokud na trhu nelze takové aktivum nalézt, připouští koncepční rámec ocenění nového aktiva s promítnutím stavu opotřebenosti aktiva oceňovaného (ocenění prostřednictvím adekvátně odepsaných

reprodukčních nákladů). Tento přístup explicitně zmiňuje IAS 16 – *Pozemky, budovy a zařízení* jako jeden z možných způsobů zjištění reálné hodnoty.

Závěr

Způsoby oceňování definované v koncepčním rámci představují základní východiska oceňování. Koncepční rámec však neurčuje, v jakých situacích se mají jednotlivé koncepty užít, to řídí jednotlivé standardy upravující konkrétní segmenty aktiv či dluhů. Je zřejmé, že se jednotlivé koncepty do určité míry prolínají.

Níže uvádíme malé, zjednodušené shrnutí.

Dana Dvořáková

Doc. Ing. Dana Dvořáková, Ph.D., v roce 2005 obhájila doktorskou disertační práci a v roce 2008 završila habilitační řízení obhajobou práce „*Finanční účetnictví a výkaznictví podle mezinárodních standardů IAS/IFRS*“. Od roku 1988 je zaměstnancem katedry účetnictví, nyní katedry finančního účetnictví a auditingu VŠE v Praze, v letech 2014 – 2022 zastávala rovněž funkci proděkanky pro studijní a pedagogickou činnost na Fakultě financí a účetnictví. Odborně se zaměřuje na IFRS, finanční analýzu, specifika účetnictví a kalkulace v zemědělském podniku. Je autorkou či spoluautorkou řady knižních publikací, článků a skript, přednáší pro odbornou veřejnost, v rámci VŠE v Praze je organizátorkou kurzu celoživotního vzdělávání „*Finanční účetnictví pro pokročilé*“ určeného odborné veřejnosti. Její spolupráce s praxí je zaměřena především na aplikaci IFRS. Od roku 2004 je členkou Evropské účetní asociace (European Accounting Association, EAA).

Varianty ocenění při pořízení:	Varianty ocenění ke dni sestavení účetní závěrky:
Účetní jednotkou uhrazené pořizovací náklady (pořizovací cena), odhad běžných nákladů (current cost) v případě bezúplatně pořízeného aktiva) <i>Ocenění odrážející aktuální individuální podmínky účetní jednotky, entry price.</i>	Historická cena <i>Ocenění odrážející individuální historické podmínky účetní jednotky.</i>
Reálná hodnota <i>Ocenění odrážející aktuální tržní ceny, exit price.</i>	Běžná cena: <ul style="list-style-type: none"> • Reálná hodnota <i>Ocenění odrážející aktuální tržní ceny, exit price metody zjištění:</i> <ul style="list-style-type: none"> - cena aktivního trhu, - cena odvozená z tržních informací, - cena založená na úsudku účetní jednotky s maximálním využitím tržních informací – současná hodnota budoucích čistých peněžních toků. • Hodnota z užívání – současná hodnota budoucích čistých peněžních toků odrážející individuální podmínky účetní jednotky <i>Ocenění odrážející aktuální individuální podmínky účetní jednotky, exit price.</i> • Běžné náklady <i>Ocenění odrážející aktuální individuální podmínky účetní jednotky, entry price.</i>

Časová hodnota peněz v IFRS

Petr Vilímovský

Časová hodnota peněz je jedním ze základních konceptů v oblasti účetního vykazování dle IFRS, který má klíčový vliv na oceňování dlouhodobých aktiv a závazků¹ a na výši a načasování vykázaní některých výnosů a nákladů. Časová hodnota peněz vyjadřuje skutečnost, že peníze mají v různých časových obdobích různou hodnotu.

V situaci kladných úrokových sazeb v dané ekonomice jsou peníze, které máte k dispozici dnes, hodnotnější než nominálně stejná částka peněz, kterou byste měli k dispozici v budoucnosti, protože peníze, které máte k dispozici dnes, jste schopni okamžitě investovat a získat dodatečný výnos.

V tomto článku vysvětlíme, jak se časová hodnota peněz projevuje v účetních standardech IFRS, které standardy upravují použití diskontování v různých situacích a jaké požadavky standardy uvádí pro stanovení diskontní sazby.

Ocenění naběhlou hodnotou za použití efektivní úrokové míry

Nejprve si roli časové hodnoty peněz ukážeme při oceňování finančních nástrojů naběhlou hodnotou (amortised cost), kterou upravuje standard IFRS 9 – *Finanční nástroje* a kterou používáme pro ocenění vybraných kategorií finančních aktiv a závazků. Naběhlá hodnota představuje částku, jíž jsou finanční aktiva nebo závazky oceněny při prvotním zaúčtování (tj. reálnou hodnotu), sníženou o splátky jistiny a zvýšenou nebo sníženou, s použitím metody efektivní úrokové míry, o kumulativní amortizaci rozdílu mezi počáteční hodnotou a hodnotou při splatnosti, a transakčních nákladů. U finančních aktiv je naběhlá hodnota ještě upravena o opravnou položku k očekávaným úvěrovým ztrátám.

IFRS 9 vyžaduje pro určení naběhlé hodnoty použití metody efektivní úrokové míry (effective interest rate, EIR), která diskontuje odhadované budoucí peněžní platby nebo příjmy po očekávanou dobu trvání finančního aktiva (resp. závazku) na hrubou účetní hodnotu finančního aktiva (resp. na naběhlou hodnotu finančního závazku). EIR tedy pomáhá zachytit časovou hodnotu peněz v rámci ocenění vybraných kategorií finančních aktiv a závazků.

Při výpočtu efektivní úrokové míry musí účetní jednotka odhadnout očekávané peněžní toky s uvážením všech smluvních podmínek finančního nástroje a zároveň do výpočtu zahrnout případný diskont nebo prémii, se kterou byl finanční nástroj pořízen, a další transakční náklady, které přímo souvisejí s nabytím, vydáním nebo pozbytím finančního aktiva nebo závazku.

Do tohoto odhadu nicméně účetní jednotka nebere v úvahu očekávané úvěrové ztráty (s výjimkou specifické kategorie *nakoupená nebo vzniklá úvěrově znehodnocená finanční aktiva*). Je důležité zdůraznit, že EIR pracuje s *odhadovanými* budoucími peněžními toky po *očekávanou* dobu trvání finančního nástroje. Například, očekávaná doba životnosti 30letého hypotečního úvěru bude zpravidla kratší, např. 15 let, a odhadované peněžní toky budou zohledňovat mimořádné splátky, které lze u klienta očekávat. Pro výpočet EIR se pak použije očekávaná doba 15 let a odhadované peněžní toky včetně mimořádných splátek.

Efektivní úroková míra se stanoví při prvotním zaúčtování finančního nástroje a následně zůstává beze změny, s výjimkou případů explicitně upravených v IFRS 9:

- U nástrojů se smluvní pohyblivou úrokovou sazbou se efektivní úroková míra mění periodicky v závislosti na změně této pohyblivé sazby (např. 6M PRIBOR).
- V případech použití zajištění reálné hodnoty finančních aktiv nebo závazků oceňovaných v naběhlé hodnotě se jejich EIR v určitý okamžik upraví takovým způsobem, aby výsledný úrokový výnos nebo náklad zohledňoval amortizaci kumulovaného zisku nebo ztráty ze zajištění (fair value hedge adjustment).

Efektivní úroková míra je zpravidla odlišná od smluvní úrokové sazby, což má zásadní vliv na výši vykázaných úrokových výnosů nebo nákladů v rámci jednotlivých období. Častou situací v praxi jsou například bezúročně skupinové půjčky, ačkoliv jejich smluvní úrok je nula, EIR bude zpravidla nenulová, neboť bude zachycovat nenulový rozdíl mezi jmenovitou hodnotou půjčky a její počáteční reálnou hodnotou, která v situaci kladných úrokových sazeb v ekonomice nutně musí být nižší než její jmenovitá hodnota.

Příklad: EIR a bezúročná půjčka

Účetní jednotka si vypůjčí 110 milionů Kč od mateřské společnosti se splatností jeden rok. Půjčka má nulový úrok a není zajištěna. Transakční náklady jsou nulové. Účetní jednotka zjistila, že identickou půjčku by byla schopna získat z trhu od nezávislé třetí strany (banky) s úrokovou sazbou 10 % p.a.

Půjčka je prvotně zaúčtována v reálné hodnotě v souladu s požadavky IFRS 9 a následně oceněna v naběhlé hodnotě. Reálná hodnota půjčky k datu prvotního zaúčtování je stanovena jako současná hodnota budoucích plateb diskontovaná za použití sazby pro identickou půjčku dostupnou za tržních podmínek.

Počáteční reálná hodnota tedy bude 100 milionů Kč (110 milionů / [1 + 10 %]).

Rozdíl mezi nominální hodnotou a počáteční reálnou hodnotou půjčky ve výši 10 milionů Kč bude postupně

¹ Článek používá pro překlad anglického termínu „liability“ český termín „závazek“ v souladu s oficiálním překladem IFRS přijatém k užívání v EU, byť panují odlišné názory na správnost tohoto překladu.

Hugo a Sally se baví o testování jednotkové ceny zásob materiálu při ocenění váženým průměrem

1. Automatická kalkulace a její testování

Ahoj Hugo, už máte hotové testování zásob materiálu?

Ano, Mojmir na tom odvedl pěknou práci. Zdokumentoval a odroloval výsledky inventury ke konci roku.

Takže to máme pokryto riziko existence. A co riziko na tvrzení správnosti „A“? Jak jsme ověřili, že je správně i jednotková cena jednotlivých položek?

Mojmir na vzorku otestoval, že při naskladnění jsou zadávány ceny dle faktury. Při vyskladnění oceňují váženým průměrem. To počítá automaticky systém. Na jedné položce jsme ověřili, že jde skutečně o automatický proces.

Proč jste si ale jistí, že to systém dělá správně?

IT prostředí máme popsané a posoudili jsme nastavení a zavedení relevantních obecných IT kontrol. Žádný nedostatek jsme nezjistili. Klient má krabicový software, takže do nastaveného výpočtu ceny při vyskladnění nemůže zasahovat.

To ale nestačí. Pokud by ses chtěl spoléhat na automatickou kalkulaci, i když je standardní součástí krabicového systému, musel bys nejprve otestovat provozní účinnost obecných IT kontrol a pak ověřit správnost nastavené kalkulace.

Ověřit kalkulaci na jedné položce? To asi zvládneme.

To ale stačit nebude. Je třeba ověřit správnost automatického výpočtu při všech variantách, které mohou nastat. Například když je jednotková cena zpětně upravena o dopravu nebo se materiál vrací na sklad. Možných variant je hodně, a proto se auditor většinou na automatický proces nespolehá a testuje jednotkové ocenění testy věcné správnosti.

Řeknu tedy Mojmirovi, ať jednotkovou cenu zásob otestuje na vzorku. Máme tam jen nízké riziko, tak to snad nebude tolik položek.

-Mch-

vykázán jako úrokový náklad po dobu trvání půjčky za použití efektivní úrokové míry, která v tomto příkladu bude 10 % p.a.

Při splatnosti půjčky je naběhlá hodnota rovna její nominální (splatné) hodnotě, tj. 110 milionů Kč.

Tento praktický příklad ilustruje, že zatímco smluvní úroková sazba půjčky je 0 % p.a., efektivní úroková míra bude 10% p.a. Díky tomu dojde k vykázání „implicitního“ úrokového nákladu během období trvání půjčky, který bude odpovídat vyšší efektivní úrokové míry².

Snížení hodnoty hmotných a nehmotných aktiv

Nyní zaměříme pozornost na nefinanční aktiva. IAS 36 – *Snížení hodnoty aktiv* požaduje, aby účetní jednotka k určitému okamžiku stanovila zpětně ziskatelnou částku hmotných nebo nehmotných aktiv a následně zaúčtovala opravnou položku ze snížení hodnoty v případě, kdy účetní hodnota aktiv převyšuje jejich zpětně ziskatelnou částku. Zpětně ziskatelná částka představuje částku vyšší z reálné hodnoty snížené o náklady na prodej (fair value less cost of disposal) a hodnoty z užívání (value in use). V této části se soustředíme na hodnotu z užívání, kterou IAS 36 definuje jako současnou hodnotu budoucích peněžních toků, které se očekávají, že budou získány z užívání aktiva. Pro její stanovení vyžaduje IAS 36 diskontování odhadovaných budoucích peněžních toků. Použitá diskontní sazba musí splňovat následující kritéria:

- Je nutné použít diskontní sazbu před zdaněním, tedy daňové efekty z použití daného aktiva se neberou v potaz.
- Diskontní sazba musí odrážet jak současné tržní vyjádření časové hodnoty peněz, tak rizika specifická pro dané aktivum, o která nebyly odhady peněžních toků upraveny.
- Diskontní sazba je zpravidla nezávislá na způsobu, jakým byl nákup aktiva financován, protože budoucí peněžní toky z daného aktiva jsou typicky nezávislé na tom, jakým způsobem bylo aktivum pořízeno.

V praxi se často jako výchozí bod pro stanovení diskontní sazby používají vážené průměrné náklady kapitálu (WACC) nebo přírůstková výpůjční sazba, které jsou následně upravovány o specifika posuzovaného aktiva.

Co se týče inflace, diskontní sazba musí být očištěna o inflaci (reálná sazba), pokud jsou budoucí peněžní toky odhadnuty v současných hodnotách. Naopak diskontní sazba by měla zahrnovat inflaci (nominální sazba), pokud jsou budoucí peněžní toky odhadnuty v budoucích hodnotách.

IAS 36 umožňuje použít samostatné diskontní sazby pro různá budoucí období, pokud je hodnota z užívání

² V tomto příkladu se nevěnujeme zachycení rozdílu 10 milionů Kč mezi přijatými penězi a počáteční reálnou hodnotou ke dni prvotního zaúčtování půjčky. V praxi by u půjčky přijaté od mateřské společnosti došlo pravděpodobně k zachycení tohoto rozdílu jako transakce s vlastníkem ve vlastním kapitálu.

citlivá na rizika pro různá období nebo na strukturu úrokových sazeb po dobu životnosti aktiva. V současné době vysoké inflace, kdy naopak očekáváme její pokles v budoucnu, může být vhodnější použít separátní nominální diskontní sazby pro diskontování nominálních peněžních toků v rámci jednotlivých období než používat jednu průměrnou diskontní sazbu pro všechna období.

S ohledem na současnou vysokou míru nejistoty v odhadech a úsudcích řada společností také pracuje s více variantami odhadovaných peněžních toků (tzv. zátěžové testy, stress tests).

Diskontování u rezerv

Při tvorbě rezerv podle IAS 37 – *Rezervy, podmíněná aktiva a podmíněné závazky* musí účetní jednotka odhadnout peněžní toky, které budou potřebné k vypořádání závazku, a tyto peněžní toky diskontovat na současnou hodnotu v případě, že efekt diskontování je významný. To je zejména relevantní pro dlouhodobé rezervy.

IAS 37 opět požaduje použití diskontní sazby před zdaněním, která zohledňuje současné tržní vyjádření časové hodnoty peněz, tj. bezrizikovou úrokovou míru. Ta se v praxi běžně stanovuje s přihlédnutím k aktuálním výnosům z vládních dluhopisů v dané ekonomice s podobným datem splatnosti jako očekávané načasování realizace rezervy. Bezriziková úroková míra je dále upravena o specifická rizika daného závazku (účelu, pro který je rezerva tvořena).

To znamená, že účetní jednotka by měla používat různé diskontní sazby pro různé druhy rezerv s ohledem na jejich odlišné charakteristiky.

Diskontní sazby použité pro stanovení současné hodnoty rezerv pak musí být aktualizovány vždy nejpozději ke konci účetního období, výsledná změna účetní hodnoty rezerv se účtuje proti zisku nebo ztrátě daného období (s výjimkou změny hodnoty rezervy na odstranění či sanaci aktiva³). Následné odúčtování diskontu u rezerv v návaznosti na „plynutí času“ je prezentováno ve výkazu zisku a ztráty jako úrokový náklad.

Další specifické případy použití diskontování

IFRS 16 – *Leasingy*: Pro účely vykazování leasingů z pohledu nájemce je nutné diskontovat budoucí nájemní platby k určení počáteční hodnoty závazku z leasingu. Jako diskontní sazba se použije primárně implicitní úroková míra leasingu, pokud lze tuto míru snadno určit. V opačném případě se použije přírůstková výpůjční úroková míra nájemce (incremental borrowing rate), což je v praxi mnohem častější varianta. Přírůstková výpůjční úroková míra je sazba, kterou by nájemce zaplatil v případě, že by si na obdobně dlouhé období a s obdobným zajištěním vypůjčil finanční prostředky nezbytné pro získání aktiva obdobné hodnoty jako aktivum z leasingu (aktivum z práva k užívání) v obdobné ekonomice.

IFRS 15 – *Výnosy ze smluv se zákazníky*: Při vykazování výnosů ze smluv se zákazníky se posuzuje existence významného prvku financování, což je situace, kdy zákazníkovi nebo účetní jednotce plyne významný prospěch spočívající ve financování převodu zboží nebo služeb na zákazníka. Typickým příkladem je dodání zboží zákazníkovi s významně prodlouženou dobou splatnosti, kdy účetní jednotka musí diskontovat smluvní protihodnotu na její současnou hodnotu. Použitá diskontní sazba by měla odrážet sazbu, která by byla použita při samostatné finanční transakci mezi účetní jednotkou a jejím zákazníkem, a odrážet úvěrové riziko strany, která získává užitek z financování.

IAS 19 – *Zaměstnanecké požitky*: Sazba pro diskontování dlouhodobých závazků ze zaměstnaneckých požitků odráží časovou hodnotu peněz, neobsahuje ale investiční, pojistně matematické ani specifické úvěrové riziko či riziko, že budoucí skutečnost se může lišit od původních předpokladů, protože tato rizika jsou promítnuta do projekce očekávaných budoucích peněžních toků souvisejících s poskytováním plánů definovaných požitků. Diskontní sazba je zpravidla stanovena na základě vysoce kvalitních podnikových, případně vládních dluhopisů denominovaných v dané měně a očekávané splatnosti daného závazku.

IFRS 17 – *Pojistné smlouvy*: Pro stanovení hodnoty pojistného závazku se používá diskontování budoucích peněžních toků očekávaných k vypořádání pojistného závazku. Použité diskontní sazby by měly mimo

³ Dle IFRIC 1 se změna hodnoty rezervy na odstranění nebo sanaci aktiva, která byla při prvotním uznání zúčtována proti pořizovací ceně tohoto aktiva, zachytí souvztažně se změnou účetní hodnoty daného aktiva (je-li aplikován model ocenění historickou cenou).

jiné odrážet časovou hodnotu peněz, charakteristiky peněžních toků a pojistných smluv.

IFRS 2 – *Úhrady vázané na akcie*: Diskontování je využito pro potřeby výpočtu reálné hodnoty poskytnutých kapitálových nástrojů. Jako diskontní sazba pro opční oceňovací modely se obvykle používá bezriziková úroková míra.

Zohlednění časové hodnoty peněz v konceptu reálné hodnoty

IFRS 13 upravuje postup pro stanovení reálné hodnoty aktiv nebo závazků a definuje reálnou hodnotu jako cenu, která by byla získána za prodej aktiva nebo zaplacená za převzetí závazku v rámci řádné transakce mezi účastníky trhu ke dni ocenění. Ke stanovení reálné hodnoty lze použít tržní, nákladový nebo výnosový přístup.

Zejména u výnosového přístupu je diskontování klíčové, jelikož je založen na diskontování budoucích peněžních toků na současnou hodnotu. Výchozí bod pro určení diskontní sazby je zpravidla bezriziková úroková míra pro období, kdy se očekává realizace peněžních toků z aktiva nebo závazku. Tu je pak nutné upravit o rizikové prémie, například prémie za nejistotu, nelikviditu, úvěrové riziko, specifickou lokalitu, ve které se aktivum nachází, a všechny další faktory, které by nezařadit účastníci trhu brali v úvahu při oceňování daného aktiva nebo závazku.

Mezi nejčastější příklady využití reálné hodnoty patří následující oblasti:

- IFRS 9 – *Finanční nástroje*: Prvotní zaúčtování všech finančních nástrojů, a následné ocenění finančních nástrojů oceňovaných v reálné hodnotě do ostatního úplného výsledku nebo do zisku nebo ztráty.
- IAS 40 – *Investiční nemovitý majetek*: Ocenění nemovitostí držených (nebo i pronajatých) účetní jednotkou primárně za účelem následného pronájmu nebo kapitálového zhodnocení.

- IFRS 3 – *Podnikové kombinace*: Reálná hodnota je v rámci podnikových kombinací využívána pro ocenění nově nabytých aktiv a závazků, pro ocenění předané protihodnoty včetně podmíněné protihodnoty a lze ji použít i pro ocenění nekontrolního podílu v nabývaném podniku.
- IAS 41 – *Zemědělství*: Reálná hodnota je využívána pro ocenění biologických aktiv a zemědělské produkce, často je stanovena na základě výnosového přístupu, protože tržní ceny nebývají k dispozici zejména pro biologická aktiva v rané fázi biologické přeměny.
- IFRS 15 – *Výnosy ze smluv se zákazníky*: V případě nepeněžitěho plnění přijatého od zákazníka je potřeba stanovit reálnou hodnotu tohoto plnění pro účely stanovení odpovídající výše výnosů.
- Reálná hodnota stanovená za použití diskontování se dále používá ve vybraných případech v rámci dalších standardů, např. IAS 19 – *Zaměstnanecké požitky*, IAS 16 – *Pozemky, budovy a zařízení*, nebo IFRS 5 – *Dlouhodobá aktiva držena k prodeji a ukončované činnosti*.

Závěrem

Použití časové hodnoty peněz a diskontování je klíčové pro stanovení správné hodnoty dlouhodobých aktiv a závazků a pro správné načasování vykázaní některých výnosů a nákladů podle účetních standardů IFRS. Je tedy třeba si tento koncept řádně osvojit, a seznámit se s širokým spektrem situací, kde se tento koncept v rámci účetních standardů IFRS používá. Vzhledem ke složitosti problematiky se nejedná o definitivně vyřešenou oblast, nýbrž je předmětem průběžného monitoringu ze strany IASB (např. probíhající projekt *Provisions – Targeted Improvements* na dílčí změny v IAS 37⁴ či projekt *Business Combinations – Disclosure, Goodwill and Impairment*, který řeší úpravy v souvisejících standardech IFRS 3, IAS 38, IAS 36⁵).

České účetní předpisy pro podnikatele zatím diskontování na současnou hodnotu explicitně neznají. Dlouhodobé závazky nejsou diskontovány, u některých aktiv si účetní jednotka může vypomoci alespoň použitím opravných položek. Z pohledu auditu by tedy této oblasti měla být věnována zvýšená pozornost.

Petr Vilímovský

Petr Vilímovský je ředitelem ve společnosti PwC a expertem na finanční vykazování dle účetních standardů IFRS se zaměřením na finanční nástroje a zajišťovací účetnictví. Je absolventem Vysoké školy ekonomické v Praze a od roku 2014 se v rámci PwC střídavě věnuje auditu, oceňování finančních nástrojů, treasury, řízení finančních rizik a IFRS výkaznictví.

⁴ Zvažuje se, zda by diskontní sazba měla zahrnovat i případný vliv tzv. non-performance risk, tj. vliv rizika, že účetní jednotka nesplní svůj závazek.

⁵ V případě výpočtu hodnoty z užívání (value in use) dle IAS 36 se zvažuje povolit i užití diskontní sazby po zdanění.

Leasingové dluhy podle IFRS 16

Michal Vrána

Článek týkající se leasingových dluhů podle IFRS 16 byl do tohoto čísla Auditora vybrán nejen kvůli tomu, že standard ve vysoké míře využívá principu časové hodnoty peněz, ale také kvůli diskuzím a probíraným změnám ohledně znění nového zákona o účetnictví v České republice v oblasti vykazování leasingu. Stále častěji je zmiňována možnost, že se řešení leasingů podle českých účetních předpisů přiblíží IFRS variantě. Hlavním tématem celého článku je tak přiblížit IFRS výkaznictví v oblasti leasingového dluhu, především v oblasti vymezení vstupů do jeho výpočtu. Článek se nezaměřuje na určení leasingových kontraktů ani na ocenění aktiva z práva k užívání, ačkoliv se taktéž jedná o zajímavá a v kontextu událostí vhodná témata.

Nejprve je třeba znát okamžik vhodný pro prvotní vykazání leasingového dluhu a souvisejícího aktiva z práva k užívání. Jedná se o den zahájení leasingu, tedy o den, kdy je podkladové aktivum předáno k dispozici nájemci pro užívání.

Prvotní ocenění leasingového dluhu

Je-li vyhodnoceno, že smlouva obsahuje leasing v rozsahu IFRS 16, a je-li znám den zahájení leasingu, pak je nutné leasingový dluh vyplývající z dané smlouvy ocenit. IFRS 16 odst. 26 stanoví následující požadavek k prvotnímu ocenění dluhu:

Ke dni zahájení leasingu ocení nájemce dluh¹ z leasingu současnou hodnotou leasingových plateb, které nejsou k tomuto datu uhrazeny. Leasingové platby musí být diskontovány s použitím implicitní úrokové míry leasingu, pokud lze tuto míru snadno určit. Pokud tuto míru nelze snadno určit, použije nájemce přírůstkovou výpůjční úrokovou míru nájemce.

Do ocenění leasingového dluhu vstupují tři důležité parametry, které musí nájemce stanovit. Jedná se o dobu trvání leasingu, leasingové platby a diskontní sazbu. Každý parametr je následně popsán zvlášť.

Doba trvání leasingu

Obecně se jedná o nevypověditelnou dobu leasingu spolu s následujícími obdobími:

- období, na která se vztahuje opce na prodloužení leasingu, pokud je dostatečně jisté, že nájemce tuto opci využije, a
- období, na která se vztahuje opce na ukončení

leasingu, pokud je dostatečně jisté, že nájemce tuto opci nevyužije.

Nájemce je tedy povinen určit nevypověditelnou dobu nájmu a poté rozhodnout, zda případné vymahatelné opce na dřívější ukončení nebo na prodloužení nájmu budou s dostatečnou jistotou využity. Pokud bude s dostatečnou jistotou využita opce na prodloužení, budou platby splatné v období opce zahrnuty do výpočtu leasingového dluhu. Pokud bude s dostatečnou jistotou využita opce na předčasné ukončení nájmu, pak ve výpočtech nebude bráno v úvahu období po konci této opce. Doba trvání leasingu může být problematickým bodem u některých typů smluv, například u těch na dobu neurčitou s krátkou výpovědní lhůtou. U těchto typů smluv je potřeba vyhodnotit dobu nájmu v souladu se standardem, aplikační příručkou a závěry Výboru pro interpretace IFRS (IFRIC). V praxi občas bývají nájmy s možností ukončení v době kratší než 12 měsíců považovány za způsobilé pro krátkodobou výjimku², aniž by byla provedena analýza doby nájmu podle požadavků standardu a dostupných výkladů.

Leasingové platby

Leasingové platby vstupující do výpočtů jsou ve standardu přesně popsány. Jedná se o platby, které nejsou ke dni zahájení uhrazeny a lze je definovat jako:

- pevné platby nebo v podstatě pevné platby snížené o pohledávky z leasingových pobídek,
- variabilní leasingové platby závislé na indexu nebo sazbě prvotně oceněné na základě indexu nebo sazby ke dni zahájení (např. platby vázané na index spotřebitelských cen),

Dobrý den, prosím vás, jaká je nyní diskontní sazba? Chtěl bych si propočítat současnou hodnotu svých dluhů, které budu muset splácet, až mě odsud za deset let pustí.

Kresba: Ivan Svoboda

¹ V oficiálním českém překladu IFRS je použit termín „závazek“. Vzhledem k připravované změně terminologie v nové české účetní legislativě je však v článku použit termín „dluh“.

² Standard umožňuje aplikovat výjimku krátkodobých leasingů pro leasingy, u nichž je doba trvání leasingu ke dni zahájení 12 měsíců nebo méně a u nichž neexistuje opce na odkup aktiva. Pokud je výjimka aplikována, nájemce vykazuje leasingové platby jako náklady buď rovnoměrně po dobu trvání leasingu, nebo na jiné systematické bázi (pokud tato báze lépe odráží rozvržení užiteků nájemce).

- částky, u nichž se očekává, že je nájemce splatí v rámci záruk zbytkové hodnoty,
- realizační cena opce na nákup, pokud je dostatečně jisté, že nájemce tuto opci využije, a
- platby sankcí za ukončení leasingu, pokud je dostatečně jisté, že nájemce opci na ukončení leasingu uplatní.

Uvedené platby jsou součástí výpočtu leasingového dluhu a mají být ve výpočtech zahrnovány v obdobích, v nichž jsou splatné. Jak je patrné ze seznamu, do ocenění dluhu nevstupují takové variabilní platby, které nejsou závislé na indexu nebo sazbě. Tyto variabilní platby mohou být v realitě navázány například na výkonnost podkladového aktiva (procento z tržeb pronajaté obchodní jednotky) nebo na nadměrné využití podkladového aktiva (dodatečné platby za překročení najetých kilometrů u pronajatého automobilu).

Diskontní sazba

Posledním parametrem potřebným k prvotnímu výpočtu leasingového dluhu je diskontní sazba, v případě IFRS 16 reprezentovaná implicitní úrokovou mírou leasingu nebo přírůstkovou výpůjční úrokovou mírou nájemce (dále jen „IBR“³). Implicitní úrokovou mírou leasingu je myšlena taková úroková míra, při které se současná hodnota leasingových plateb a nezaručené zbytkové hodnoty rovná souhrnu reálné hodnoty podkladového aktiva a počátečních přímých nákladů pronajímatele. Pokud lze snadno zjistit všechny popsané parametry (leasingové platby, nezaručenou zbytkovou hodnotu, reálnou hodnotu podkladového aktiva i počáteční přímé náklady pronajímatele), měla by být tato diskontní sazba použita v rámci výpočtu.

V praxi však (ve většině případů) pronajímatel implicitní úrokovou míru svým zákazníkům nesděljuje a popsané parametry nelze z jiných zdrojů jednoduše zjistit⁴. Nájemce tak musí určit a použít ve výpočtech druhou z diskontních sazeb, IBR. Jedná se o takovou úrokovou míru, kterou by nájemce zaplatil v případě, že by si na obdobně dlouhé období, s obdobným profilem splácení i zajištěním, v obdobném ekonomickém prostředí a ve stejné měně vypůjčil finanční prostředky nezbytné pro získání obdobného aktiva jako je aktivum z práva k užívání. IBR může nájemce určit v praxi dvěma možnými postupy. Prvním ze způsobů je zjištění úrokové sazby od subjektu poskytujícího úvěry. Tedy zjištění, za jak vysokou sazbu by si od tohoto subjektu mohl nájemce půjčit prostředky k pořízení aktiva z práva k užívání za stejných podmínek (tak jak jsou popsány v předchozím textu) jako má leasingová smlouva, pro kterou se IBR zjišťuje. Tímto způsobem se může účetní jednotka snažit zjistit výši diskontní sazby, avšak často není v takové pozici, aby ji oslovená protistrana o výši této diskontní sazby (bez vidiny úspěšného obchodu) informovala. Proto je druhý způsob zjištění IBR častější. Jedná se o způsob, kdy je určena výchozí snadno zjistitelná sazba (referenční), která je následně upravována o parametry specifické pro rozsah financování a pro konkrétní leasing. Referenční sazbou může být jakákoliv snadno zjistitelná sazba, která odráží měnu leasingových plateb, ekonomické prostředí a dobu nájmu. V praxi se může jednat pro nájmy placené v EUR například o Euribor. Referenční sazba se dále upraví o rozsah financování, kdy je uvažováno riziko nájemce, například struktura nájemcova financování. V posledním kroku se sazba upraví o specifika vlastního leasingu (při výpočtu úpravy se uvažuje například efektivita zajištění aktiva při případném selhání nájemce). Správně se tedy IBR určuje všemi uvedenými kroky – určením referenční sazby, provedením úpravy rozsahu financování a úpravou o specifika daného leasingu. Jako diskontní sazbu tak do výpočtů nelze jednoduše použít vážený průměr nákladů kapitálu (WACC) nebo obdobný ukazatel.

Ilustrativní příklad

Pokud jsou určeny všechny zmíněné parametry nájmu, je možné určit prvotní ocenění leasingového dluhu zjištěním současné hodnoty leasingových plateb ke dni zahájení leasingu. Výpočet leasingového dluhu je ilustrován na následujícím příkladu.

Společnost T&L (nájemce) uzavřela nájemní smlouvu na pronájem kancelářských prostor. Smlouva je identifikovaným leasingem dle IFRS 16. Předání prostor proběhlo 1. ledna 2023, přičemž doba nájmu je ve smlouvě stanovena na období osmnácti měsíců. Ve smlouvě existuje opce nájemce na prodloužení nájmu o jeden dodatečný rok. Nájemné ve výši 90 tisíc Kč

³ Zkratka pojmu „Lessee’s incremental borrowing rate“.

⁴ Platí téměř vždy u operativních leasingů, u finančních leasingů to platit nemusí.

je splatné měsíčně vždy k poslednímu dni měsíce, za který je nájemné hrazeno. Nájemné může být podle smlouvy od 1. ledna 2024 indexované v závislosti na růstu indexu spotřebitelských cen za uplynulé roční období. Nájemci se povedlo dojednat slevu na nájemném ve výši 85 tisíc Kč pro první dva měsíce doby nájmu.

Jelikož společnost T&L vykazuje podle IFRS, musí vyhodnotit parametry leasingu potřebné pro jeho prvotní ocenění. Bylo rozhodnuto, že k datu zahájení není dostatečně jisté, že nájemce využije opci na prodloužení leasingu⁵. Doba nájmu byla tedy stanovena na osmnáct měsíců. Zároveň bylo vyhodnoceno, že nelze jednoduše zjistit implicitní úrokovou míru leasingu. Proto byla připravena metodika pro stanovení IBR, přičemž společnost vyšla z referenční sazby (PRIBOR). Tuto sazbu upravila o zohlednění délky nájmu, svoji míru zadlužení, o rizika v odvětví a o efektivitu zajištění při úpadku nájemce. Výsledná IBR byla k 1. lednu 2023 stanovena ve výši 9 % p. a. Nájemce podle IFRS 16 požadavků určil, že sleva na platbách snižuje fixní platby pro první dva měsíce nájmu a zároveň že je nájemné sice variabilní, ale založené na indexu spotřebitelských cen, a proto musí být uvažováno v rámci výpočtu leasingového dluhu v současné výši (nezhledňuje se odhadovaný růst indexu). Indexované nájemné bude v souladu s IFRS 16 zahrnuto v upravených kalkulacích až v okamžiku, kdy bude oznámena nová výše indexu a budou zvýšeny i splátky. Společnost T&L tedy sestavila splátkový kalendář a vypočetla výši leasingového dluhu:

Období	Datum	Splátka (Kč)	Současná hodnota splátky ke dni zahájení; 9% IBR (Kč)
0	01.01.2023		
1	31.01.2023	5 000	4 964
2	28.02.2023	5 000	4 929
3	31.03.2023	90 000	88 082
4	30.04.2023	90 000	87 451
5	31.05.2023	90 000	86 826
6	30.06.2023	90 000	86 204
7	31.07.2023	90 000	85 588
8	31.08.2023	90 000	84 975
9	30.09.2023	90 000	84 367
10	31.10.2023	90 000	83 763
11	30.11.2023	90 000	83 164
12	31.12.2023	90 000	82 569
13	31.01.2024	90 000	81 978
14	29.02.2024	90 000	81 391
15	31.03.2024	90 000	80 809
16	30.04.2024	90 000	80 231
17	31.05.2024	90 000	79 657
18	30.06.2024	90 000	79 087
Celkem		1 450 000	1 346 034

Leasingový dluh je ke dni zahájení leasingu roven sumě současných hodnot všech splátek leasingu, v případě společnosti T&L tedy 1 346 034 Kč. V této výši jej společnost vykáže k 1. lednu 2023. Zároveň T&L ke stejnému datu vykáže aktivum z práva k užívání, do jehož hodnoty ocenění leasingového dluhu vstupuje.

Následné ocenění leasingového dluhu

Leasingový dluh je v následných obdobích oceňován metodou naběhlé hodnoty (amortised cost). Hodnota dluhu se zvyšuje úročením a zároveň snižuje splácením. Společnost T&L v příkladu by tak sestavila následné umořovací schéma⁶ a vykazovala úrokové náklady a konečné stavy leasingového dluhu s ním v souladu:

Období	Datum	Splátka (Kč)	Úrok za období (Kč)	Konečný stav leasingového dluhu (Kč)
0	01.01.2023			1 346 034
1	31.01.2023	5 000	9 701	1 350 735
2	28.02.2023	5 000	9 735	1 355 470
3	31.03.2023	90 000	9 769	1 275 240
4	30.04.2023	90 000	9 191	1 194 431
5	31.05.2023	90 000	8 609	1 113 039
6	30.06.2023	90 000	8 022	1 031 061
7	31.07.2023	90 000	7 431	948 493
8	31.08.2023	90 000	6 836	865 329
9	30.09.2023	90 000	6 237	781 565
10	31.10.2023	90 000	5 633	697 198
11	30.11.2023	90 000	5 025	612 223
12	31.12.2023	90 000	4 412	526 636
13	31.01.2024	90 000	3 796	440 431
14	29.02.2024	90 000	3 174	353 606
15	31.03.2024	90 000	2 549	266 154
16	30.04.2024	90 000	1 918	178 073
17	31.05.2024	90 000	1 283	89 356
18	30.06.2024	90 000	644	0

Sestavením umořovacího schématu však práce s leasingy nekončí. Nájemce si v následujících obdobích musí hlídat změny parametrů leasingu. Změny mohou být dvojího typu, buď přehodnocení leasingu nebo jeho modifikace. Mezi přehodnocení patří například změna rozhodnutí o využití opce na prodloužení leasingu nebo navýšení splátky z titulu indexace nájemného. Modifikace leasingu může být oproti tomu vyvolána například sepsáním dodatku k leasingové smlouvě prodloužujícího dobu nájmu. Pro doplnění je též nutné brát v potaz, že modifikace leasingu může být v některých případech vyhodnocena jako vznik samostatného leasingu.

K datu uskutečnění obou situací, tedy k datu přehodnocení nebo k datu modifikace, je nájemce povinen přepočítat dluh z leasingu tak, aby znovu reflektoval

⁵ Důvodem může být, že společnost plánuje dramatický nárůst počtu zaměstnanců a očekává v horizontu 18 měsíců přestěhování do větších prostor.

⁶ Pro zjednodušenou ilustraci založené na NPV funkci v aplikaci Excel (ČISTÁ.SOUČHODNOTA).

Hugo a Sally se baví o testování jednotkové ceny zásob materiálu při ocenění váženým průměrem

2. Odchylka při testu detailních údajů

Ahoj Sally! Nějak jsme se při tom testování správnosti skladové hodnoty na vybraném vzorku zásob zasekli.

Můžu hádat? Mojmír se snažil odsouhlasit položky ze vzorku na poslední fakturu a má tam odchylky.

No právě. Řekl jsem mu, že to je u váženého průměru normální, a nastavili jsme tolerovanou odchylku 10 %. Když mu to nevychází, tak si řekne o víc faktur a dělá si průměr.

Jak jsi přišel zrovna na 10 %?

Přišlo mi to rozumné.

V tomhle přístupu vidím dva potenciální problémy. První z pohledu materiality. Pokud bude každá položka na skladě špatně o 10 %, bude agregovaná chyba pod prováděcí materialitu?

No, velmi těsně, ale ano. A ten druhý problém?

Co když ta odchylka má být větší než 10 %? Víš, jaký byl vývoj nákupních cen materiálu? Nedošlo u některých položek na konci roku k výraznému zdražení nebo zlevnění? A také do toho vstupuje otázka obrátkovosti. Čím více obrátkové, tím nižší odchylka.

To jsme nezkoumali. Ale přeci s odchylkou pracovat musím, jinak ten vážený průměr nejde zkontrolovat!

Souhlasím, ale myslím si, že před samotným testováním bychom se měli na vybrané položky podívat analyticky. A pak teprve nastavovat tolerovanou odchylku.

Třeba si zmapovat, jak moc se měnily nákupní ceny před koncem roku? A které položky jsou vysoce obrátkové? A podle výsledků stanovím procento tolerované odchylky, které nemusí být stejné pro všechny položky.

Ano. A nezapomeňte zohlednit i vedlejší pořizovací náklady, pokud jsou relativně významné.

-Mch-

současnou hodnotu budoucích splátek. Společnosti T&L v ilustrativním příkladu se toto přehodnocení může dotknout v lednu roku 2024, kdy bude pravidelné nájemné zřejmě indexováno. K datu uskutečnění indexace (k 1. lednu 2024) společnost přepočítá současnou hodnotu leasingového dluhu a vykáže úrokové náklady a konečné stavy dluhu v souladu s upraveným umořovacím schématem. V případě změny výše plateb na základě indexace je nutné zachovat předchozí uvažovanou výši IBR a neměnit ji. V ilustrativním příkladu tedy při indexaci použije i nadále IBR rovnající se 9 % p. a.

Shrnutí

Primárním záměrem článku bylo zdůraznit, že leasingové dluhy v rámci pravidel standardu IFRS 16 aktivně využívají princip časové hodnoty. Pokud budou obdobná pravidla aplikována i do české účetní legislativy, pak budou muset účetní jednotky i auditoři tyto principy ovládat a umět vyhodnocovat vstupy do výpočtů. V první části se článek zabýval vstupy do výpočtů leasingového dluhu, přičemž bylo naznačeno, že vstupy do výpočtů leasingového dluhu jsou v IFRS 16 i v navazujících materiálech detailně popsány a účetní jednotky i auditoři se mohou opřít o jasné definice a výklady jednotlivých pojmů. V druhé části byl článek zaměřen na ilustrativní příklad a aplikaci vstupů do výpočtů. Kromě toho se v druhé části článek zmiňoval o modifikacích a přehodnoceních, která mohou účetní jednotky a auditory zaměstnávat především v následujících obdobích po prvotním vykázání leasingu podle IFRS 16.

Michal Vrána

Ing. Michal Vrána je absolventem programu účetnictví a finanční řízení podniku na Fakultě financí a účetnictví Vysoké školy ekonomické v Praze. V současnosti působí jako konzultant v oddělení Audit & Assurance společnosti Deloitte, kde se zaměřuje především na audit a poradenství v oblasti výkaznictví podle IFRS 16.

Oceňování ekvivalencí v individuální a konsolidované účetní závěrce

Alice Šrámková

Cílem tohoto článku je nastínit čtenáři srovnání ocenění ekvivalenční metodou podle českých účetních předpisů a podle Mezinárodních standardů účetního výkaznictví (IFRS) a naznačit cestu, kudy se asi vydá nová česká účetní legislativa.

Aktuální úprava

Ekvivalence v individuální účetní závěrce

Zákon o účetnictví v § 27 odst. 6 stanoví, že podíl, který představuje účast v ovládané osobě nebo v osobě pod podstatným vlivem, může být oceněn ekvivalencí. Pokud se účetní jednotka rozhodne tuto oceňovací metodu použít, musí tak postupovat při ocenění všech takových podílů. Samotná metoda je potom popsána v § 51 vyhlášky č. 500/2002 Sb. (dále jen „vyhláška“) a v českém účetním standardu č. 008. Podíl v ovládané osobě nebo osobě pod podstatným vlivem je k datu účetní závěrky oceněn podílem na vlastním kapitálu této osoby. Z mého pohledu má tato metoda významný nedostatek v situaci, kdy investor koupí podíl v jiné společnosti za hodnotu výrazně převyšující podíl na vlastním kapitálu dané společnosti. Při použití ekvivalence v takovém případě vznikne investorovi již pořízením této investice záporný oceňovací rozdíl ve vlastním kapitálu a zároveň dojde ke snížení hodnoty podílu v rozvaze, byť k takové úpravě není žádný ekonomický důvod.

Dále je nutné připomenout, že před použitím ekvivalence u zahraniční účetní jednotky by měla být její účetní závěrka upravena tak, aby odpovídala českým účetním předpisům. Tento krok ale z mé zkušenosti řada účetních jednotek pomíjí a aplikují ekvivalenci na výši vlastního kapitálu, která vychází z účetní závěrky sestavené podle zahraničních účetních pravidel. Obdobně by měly účetní jednotky postupovat i u tuzemských účastí v případech, kdy se účetní metody použité pro sestavení účetní závěrky investora a ovládané osoby (nebo osoby pod podstatným vlivem) významně liší.

Ekvivalence v konsolidované účetní závěrce

V § 63 vyhláška definuje, že se do konsolidované účetní závěrky zahrnují přidružené podniky ekvivalenční metodou. Přidružený podnik je podle § 22 zákona o účetnictví takový podnik, ve kterém konsolidující účetní jednotka vykonává podstatný vliv (za ten se obvykle považuje více než 20% majetková účast, pokud se zároveň nejedná o osobu pod společným vlivem nebo o ovládanou osobu).

Český účetní standard č. 020 definuje ekvivalenční metodu v konsolidované účetní závěrce takto:

- K datu pořízení či zvýšení účasti se stanoví a vykáže konsolidační rozdíl (rozdíl mezi pořizovací cenou a podílem na *reálné* hodnotě vlastního kapitálu).
- Podíl na vlastním kapitálu (jeho reálné hodnotě) přidruženého podniku se vykazuje na řádku cenné papíry a podíly v ekvivalenci.
- K datu účetní závěrky se v samostatné položce výkazu zisku a ztráty *Podíl na výsledku hospodaření v ekvivalenci* vykáže podíl na zisku přidruženého podniku. Všimněte si, že na rozdíl od ekvivalenční metody v individuální účetní závěrce se nyní vykazují podíly na zisku výsledkově nikoli kapitálově. Stejná položka je součástí i vlastního kapitálu v konsolidované rozvaze a to proto, že vyhláška v § 66 uvádí, že se konsolidovaný výkaz zisku a ztrát doplní o podíl na výsledku hospodaření v ekvivalenci, ale ne v rámci výnosových či nákladových položek. Podíl na výsledku hospodaření v ekvivalenci tak není součástí výsledku hospodaření, spíše jej doplňuje.
- Podíly na ostatních změnách vlastního kapitálu jsou vykázány v položce konsolidační rezervní fond.
- Podíly na výsledcích hospodaření v ekvivalenci z minulých let jsou vykázány v samostatné položce *Konsolidační rezervní fond* a nejsou tedy součástí konsolidovaných nerozdělených zisků.
- Nerealizované zisky (ztráty) do výše podílu investora v přidruženém podniku jsou eliminovány.
- Podle českého účetního standardu mají být přijaté dividendy od přidruženého podniku eliminovány z výsledku hospodaření investora a o jejich výši se má navýšit konsolidační rezervní fond. Toto je ale zavádějící postup, protože podíl na minulých výsledcích hospodaření je již v konsolidačním rezervním fondu zahrnut a takto by tam byly zahrnuty dvakrát. Správně se o má o přijaté dividendy snížit položka cenné papíry v ekvivalenci. Tato položka představuje podíl na vlastním kapitálu přidruženého podniku a výplatou dividend dochází ke snížení vlastního kapitálu, a tedy i podílu na něm.

Hugo a Sally se baví o testování jednotkové ceny zásob materiálu při ocenění váženým průměrem

3. Analytický test věcné správnosti

Sally, je vždy nutné dělat pro ověření správnosti skladové ceny detailní test na celé populaci? Mojmírovi tam vyšlo k testování přece jen hodně položek.

Ne nutně, můžeme provést analytický test věcné správnosti na celé populaci a detailní vzorek vybírat jen z té části, která nesplní naše očekávání.

A jak to udělat?

Záleží, jaké údaje máš od klienta k dispozici. Analytickým testem bychom měli u všech položek porovnat jednotkovou cenu posledního naskladnění a jednotkovou skladovou cenu.

To by asi šlo. Mojmír to s daty umí. Oba údaje máme, tak to jen propojí. Přemýšlím ale, jak správně tento analytický test věcné správnosti zdokumentovat.

Jako u každého analytického testu věcné správnosti je i tady potřeba si nadefinovat nezávislé očekávání, které podložíš znalostí klienta. To je očekávání například o maximální odchylce od poslední faktury, které si nastavíš na základě obrátkovosti a vývoje nákupních cen. To už jste vlastně s Mojmírem částečně udělali.

Jasně, pokud má klient třeba fixní ceny, nebo jde o vysoce obrátkové zásoby, které se rychle spotřebovávají, tak nebudu očekávat odchylku skladové ceny od ceny posledního naskladnění.

Druhým nezbytným krokem je ověření vstupních dat.

Jak jsem říkal před chvílí, správnost zadaných cen při naskladnění jsme testovali, takže na tento údaj se můžeme spolehnout.

Přesně. No a ty položky, které splní tvoje očekávání, už dál netestuješ a na zbytku, tedy na položkách, které nesplnily očekávání, provedeme detailní test pomocí vzorku.

-MCh-

Ekvivalence v účetní závěrce sestavené dle IFRS

V IFRS je ekvivalenční metoda popsána ve standardu IAS 28 – *Investice v přidružených a společných podnicích*. Tato metoda se používá pouze v případě zahrnutí přidružených a společných podniků do konsolidované účetní závěrky. Od roku 2016 může být použita i pro ocenění dceřiných, přidružených a společných podniků v individuální účetní závěrce investora. IAS 28 definuje ekvivalenční metodu následovně:

- Pořizovací cena investice se zvyšuje o podíl na zisku přidruženého či společného podniku a snižuje se o vyplacené dividendy a případné ztráty ze znehodnocení.
- V aktivech investora je vykázána pouze jedna položka – a to *investice oceňované ekvivalenční metodou*.
- Podíl na výsledku hospodaření je součástí výsledku hospodaření investora, podíl na ostatním úplném výsledku (například v důsledku přecenění finančních aktiv na reálnou hodnotu) je součástí ostatního úplného výsledku investora.
- V případě, že k datu nabytí podílu existují významné rozdíly mezi účetními a reálnými hodnotami aktiv a dluhů přidruženého podniku, musí investor tuto skutečnost zohlednit v dalších letech například prostřednictvím dodatečných odpisů, které se promítnou jako snížení podílu na výsledku hospodaření přidruženého podniku.
- Případný kladný konsolidační rozdíl (v IFRS označovaný jako goodwill) je součástí ocenění investice, nevykazuje se jako samostatné aktivum.¹ Pokud by pořizovací cena investice v přidruženém podniku byla nižší než podíl na reálné hodnotě aktiv a dluhů přidruženého podniku, byl by takový rozdíl okamžitě vykázán ve výsledovce jako výnos. Prvotní ocenění investice by tedy odpovídalo podílu na reálné hodnotě aktiv a dluhů přidruženého podniku.
- Nerealizované zisky (ztráty) do výše podílu investora v přidruženém podniku jsou eliminovány.
- Přijaté dividendy jsou eliminovány z výsledku hospodaření investora.
- Investor musí dále vyhodnocovat, zda nastala tzv. objektivní událost, která by signalizovala znehodnocení investice. Pokud by tomu tak bylo, musí investor stanovit a vykázat ztrátu ze znehodnocení. Takovou objektivní událostí mohou být například významné finanční potíže, očekávaná reorganizace, neplnění smluv, prodlevy v úhradách dluhů přidruženého podniku apod.

Srovnáme-li IFRS úpravu ekvivalence s českou ekvivalencí v konsolidované účetní závěrce, najdeme několik zásadních rozdílů:

- Goodwill je v IFRS součástí ocenění cenných papírů v ekvivalenci a neodepisuje se.

¹ V IFRS se počítá goodwill pouze u dceřiných podniků a pouze k datu nabytí kontrolního podílu.

- Ve vlastním kapitálu investora nejsou žádné dodatečné položky (konsolidační rezervní fond a výsledek hospodaření v ekvivalenci).
- Podíl na výsledku hospodaření v ekvivalenci je součástí finančního výsledku hospodaření.
- Podíl na změnách ostatních položek vlastního kapitálu přidruženého podniku je zahrnut v obdobných položkách vlastního kapitálu investora (nikoli v konsolidačním rezervním fondu).

Pro úplnost dodávám, že společné podniky (podniky pod společnou kontrolou) se do roku 2013 v IFRS konsolidovaly podobně jako u nás metodou poměrné konsolidace, která byla od 1. ledna 2013 nahrazena ekvivalenční metodou.

Očekávaná úprava ekvivalence v novém zákonu o účetnictví

Z posledního publikovaného návrhu nového zákona o účetnictví má být při pořízení podílu vyčíslen goodwill², který se v konsolidované účetní závěrce bude vykazovat samostatně, v individuální účetní závěrce bude součástí ocenění finančního majetku. Následně se bude k datu účetní závěrky vyčíslovat změna ve výši vlastního kapitálu (ve vazbě na reálnou hodnotu aktiv a dluhů k datu pořízení podílu) a o podíl na této změně bude upravena rozvahová hodnota podílu. Tato změna má být v individuální účetní závěrce promítnuta rozvahově, v konsolidované účetní závěrce výsledkově. Není zatím zcela jasné, zda se bude goodwill v individuální účetní závěrce podle nové právní úpravy účetnictví odpisovat rozvahově či výsledkově.

Přestože IFRS vyžadují použití ekvivalenční metody i u společných podniků, očekávaná změna zákona o účetnictví tuto variantu nepřipouští, a to s odkazem na evropskou směrnici, kde může být pro zahrnutí společných podniků do konsolidované účetní závěrky využita pouze metoda poměrné konsolidace.

V individuální účetní závěrce tedy bude možné použít ekvivalenci pouze pro ocenění podílů v účetních jednotkách s rozhodujícím či podstatným vlivem, v konsolidované účetní závěrce pouze pro podíly s podstatným vlivem. I nadále zákon zachovává tzv. dobrovolné využití ekvivalence v individuální účetní závěrce, podíly v účetních jednotkách s rozhodujícím či podstatným vlivem tak mohou být oceněny pořizovací cenou či ekvivalencí.

Pojďme si tuto očekávanou úpravu ilustrovat na dvou příkladech. Pro zjednodušení předpokládám, že účetní závěrky investora i přidruženého podniku byly zpracovány za použití stejných účetních metod. Nejsou tedy nutné žádné úpravy v účetní závěrce přidruženého

podniku před použitím ekvivalenční metody. Dále v příkladech nepracuji s odloženou daní. Při vykazování podílu na zisku přidruženého podniku by měla vykazující jednotka zhodnotit, zda případná výplata či prodej podílu budou zdaněny, a pokud ano, mělo by dojít i k vykázání odložené daně. Existují-li významné rozdíly mezi účetními a reálnými hodnotami aktiv či dluhů k datu pořízení podílů, měla by být i z těchto rozdílů vykázána odložená daň.

Příklad 1

Investor spolu s dalšími investory založil v únoru roku 2021 společnost, kde získal 30% podíl. Tento podíl nezakládá ani ovládání, ani společný vliv. Jedná se tedy o přidružený podnik. Hodnota základního kapitálu byla stanovena na 25 milionů Kč a celý byl splacen peněžitým vkladem. V prvním roce (2021) vykázal přidružený podnik zisk 3,6 milionu Kč, ve druhém roce (2022) potom 5,8 milionu Kč a zároveň vyplatil podíly na zisku ve výši 2 miliony Kč. Žádná jiná transakce neovlivníla výši vlastního kapitálu.

Hodnota vlastního kapitálu přidruženého podniku

V tisících Kč	Únor 2021	31/12/2021	31/12/2022
Základní kapitál	25 000	25 000	25 000
Výsledek hospodaření minulých let	–	–	3 600
Výsledek hospodaření běžného období	–	3 600	5 800
Vyplacené podíly na zisku	–	–	-2 000
<i>Vlastní kapitál celkem</i>	<i>25 000</i>	<i>28 600</i>	<i>32 400</i>
<i>30% podíl na vlastním kapitálu</i>	<i>7 500</i>	<i>8 580</i>	<i>9 720</i>

Výpočet goodwillu

V tisících Kč	Únor 2021
Pořizovací cena (30 % z 25 000)	7 500
Podíl na vlastním kapitálu (30 % z 25 000)	-7 500
<i>Goodwill</i>	<i>–</i>

K 31. prosinci 2021

V tisících Kč	ČÚS ÚZ ³	ČÚS KÚZ ⁴
<i>Rozvaha – aktiva</i>		
Goodwill	–	–
Podíly – podstatný vliv	8 580	–
Cenné papíry v ekvivalenci	–	8 580
<i>Rozvaha – vlastní kapitál</i>		
Oceňovací rozdíl (8 580 – 7 500)	1 080	–
Výsledek hospodaření minulých let	–	–
Výsledek hospodaření běžného období	–	1 080
<i>Výkaz zisku a ztráty</i>		
Výsledek hospodaření v ekvivalenci (3 600 x 30 %)	–	1 080

² Nová úprava uvažuje pouze o jednom termínu pro rozdíl mezi pořizovací cenou podílu a podílem na reálné hodnotě nabytých aktiv a dluhů. V konsolidované účetní závěrce bude pojem konsolidační rozdíl nahrazen pojmem goodwill.

³ Individuální účetní závěrka dle českých předpisů.

⁴ Konsolidovaná účetní závěrka dle českých předpisů.

K 31. prosinci 2022

V tisících Kč	ČÚS ÚZ	ČÚS KÚZ
<i>Rozvaha – aktiva</i>		
Goodwill	-	-
Podíly – podstatný vliv	9 720	-
Cenné papíry v ekvivalenci	-	9 720
<i>Rozvaha – vlastní kapitál</i>		
Oceňovací rozdíl (9 720 – 7 500)	2 220	-
Výsledek hospodaření minulých let	-	1 080
Výsledek hospodaření běžného období	600	1 740
<i>Výkaz zisku a ztráty</i>		
Ostatní výnosy z podílů (30 % z 2 000)	600	-
Výsledek hospodaření v ekvivalenci (30 % z 5 800)	-	1 740

Příklad 2

Investor koupil na konci února 2021 25% podíl ve společnosti A za 20 milionů Kč. Tento podíl nezakládá ani ovládnání, ani společný vliv, společnost A je tedy přidruženým podnikem investora. Hodnota vlastního kapitálu společnosti A k datu pořízení podílu byla 35 milionů Kč. K datu pořízení podílu byly zjišťovány rozdíly mezi účetními a reálnými hodnotami aktiv a dluhů společnosti A. S výjimkou nemovitosti, jejíž reálná hodnota převyšovala účetní hodnotu o 8 milionů Kč, nebyly identifikovány žádné další významné rozdíly. Zbývající doba použitelnosti nemovitosti od data nabytí podílu byla 10 let.

Následující tabulka uvádí vlastní kapitál společnosti A ve výši, v jaké byl zveřejněn v účetní závěrce.

V tisících Kč	31/12/2020	31/12/2021	31/12/2022
Základní kapitál	15 000	15 000	15 000
Výsledek hospodaření minulých let	6 000	18 000	33 000
Výsledek hospodaření běžného období	12 000	15 000*	10 000
Vyplacené podíly na zisku	-	-	-8 000
<i>Vlastní kapitál celkem</i>	<i>33 000</i>	<i>48 000</i>	<i>50 000</i>

* z toho 2 miliony Kč patří do období leden – únor 2021

Vlastní kapitál upravený o změnu v ocenění nemovitosti

V tisících Kč	28/2/2021	31/12/2021	31/12/2022
Vlastní kapitál	35 000	48 000	50 000
Rozdíl mezi reálnou a účetní hodnotou nemovitosti	8 000	7 333	6 533
<i>Upravený vlastní kapitál</i>	<i>43 000</i>	<i>55 333</i>	<i>56 533</i>
<i>25% podíl na vlastním kapitálu</i>	<i>10 750</i>	<i>13 833</i>	<i>14 133</i>

Rozdíl mezi reálnou a účetní hodnotou nemovitosti se snižuje o roční odpis ve výši 800 tisíc Kč, v roce 2021 ale pouze 10/12, tedy 667 tisíc Kč. Zároveň by měl být k 28/2/2021 vlastní kapitál snížen o odložený daňový dluh ve výši 1 520 tisíc Kč (19 % z 8 milionů Kč). Pro zjednodušení není odložená daň uvažována.

Výpočet goodwillu

V tisících Kč	Únor 2021
Pořizovací cena	20 000
Podíl na vlastním kapitálu (25 % z 43 000)	10 750
<i>Goodwill</i>	<i>9 250</i>

Účetní jednotka rozhodla o době odpisování goodwillu v délce 10 let.

K 31. prosinci 2021

V tisících Kč	ČÚS ÚZ	ČÚS KÚZ
<i>Rozvaha – aktiva</i>		
Goodwill (9 250 – 771)	-	8 479
Podíly – podstatný vliv (13 833 + 8 479)	22 312	-
Cenné papíry v ekvivalenci	-	13 833
<i>Rozvaha – vlastní kapitál</i>		
Oceňovací rozdíl (13 833 – 10 750)	3 083	-
Výsledek hospodaření minulých let	-	-
Výsledek hospodaření běžného období	-771	2 312
<i>Výkaz zisku a ztráty</i>		
Odpis goodwillu (9 250/10 x 10/12)*	-771	-771
Výsledek hospodaření v ekvivalenci (25 % z (13 000 – 667))	-	3 083

* Jak jsem již uvedla, zatím není zcela jasné, zda bude goodwill v obou případech odpisován výsledkově.

K 31. prosinci 2022

V tisících Kč	ČÚS ÚZ	ČÚS KÚZ
<i>Rozvaha – aktiva</i>		
Goodwill (9 250 – 771 – 925)	-	7 554
Podíly – podstatný vliv (14 133 + 7 554)	21 687	-
Cenné papíry v ekvivalenci	-	14 133
<i>Rozvaha – vlastní kapitál</i>		
Oceňovací rozdíl (14 133 – 10 750)	3 383	-
Výsledek hospodaření minulých let	-771	2 312
Výsledek hospodaření běžného období	1 075	1 375
<i>Výkaz zisku a ztráty</i>		
Odpis goodwillu (9 250/10)	-925	-925
Ostatní výnosy z podílů (25 % z 8 000)	2 000	-
Výsledek hospodaření v ekvivalenci (25 % z (10 000 – 800))	-	2 300

Závěr

Navrhované změny v definici ekvivalenční metody povedou ve srovnání se stávajícím stavem k věrnějšímu zobrazení hodnoty dlouhodobého finančního majetku v individuální účetní závěrce, pokud účetní jednotka oceňuje své účasti s rozhodujícím a podstatným vlivem ekvivalencí. Způsob výpočtu ekvivalenční hodnoty je ve srovnání se stávajícím postupem pracnější, ale zároveň svou konstrukcí, doufám, přiměje účetní jednotky k zamyšlení jak nad hodnotou jejich investic, tak i nad způsobem, jak je tato hodnota prezentována uživatelům účetní závěrky.

I v oblasti IFRS jsou očekávané změny ve vztahu k ekvivalenční metodě. IASB v současné době pracuje na projektu *Ekvivalenční metoda*, návrh nových úprav by měl být zveřejněn v druhé polovině roku 2024. Součástí nového návrhu bude například řešení změny ve výši podílu investora při zachování charakteru investice (snížení či zvýšení podílu v přidruženém podniku), navýšení podílu v jiné entitě, čímž se z ní stane přidružený podnik, či doplnění požadavků na ocenění aktiv a dluhů reálnou hodnotou k datu pořízení podílu. Další projekt IASB se týká změn ve zveřejňování informací v účetní závěrce, nový standard by měl být zveřejněn v první polovině roku 2024. Ve vazbě na ekvivalenční metodu tento standard bude nově definovat, v které části výsledovky mají být vykázány podíly na zisku přidružených a společných podniků, ztráty ze znehodnocení, ztráty či zisky z prodeje těchto podílů. Nově se bude posuzovat, zda existuje významná závislost mezi přidruženým či společným podnikem a investorem

(například společní odběratelé či dodavatelé, které by bez investora mohl přidružený či společný podnik obtížně nahradit). V takovém případě budou výsledkové položky ekvivalenční metody zveřejňovány v samostatné části provozního výsledku. V opačném případě potom v části výsledku hospodaření z investiční činnosti (což bude nová kategorie výsledovky).

Alice Šrámková

Ing. Alice Šrámková působí jako daňový poradce ve společnosti Grant Thornton Czech Republic, je členkou Komory daňových poradců, členkou výboru Komory certifikovaných účetních, za kterou se také účastní jednání Národní účetní rady. Specializuje se na IFRS a na otázky týkající se vazby účetnictví a daní z příjmů právnických osob. Je autorkou řady odborných článků a lektorkou agenturního a zakázkového firemního vzdělávání.

Vliv (hyper)inflace na účetní závěrku

David Procházka

Tento článek se zabývá vlivem (hyper)inflace a měnících se cen na vyvíjecí schopnost účetní závěrky, včetně vymezení postupů, které obsahují Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRS), k omezení negativních dopadů tohoto ekonomického jevu.

Vliv změn cen na uchování kapitálu

Ceny jsou základním mechanismem, který informuje tržní účastníky (výrobce, obchodníky, kupující) o relativní vzácnosti statků a služeb. V důsledku změn v preferencích spotřebitelů, výrobních technologiích či dostupnosti zdrojů dochází k neustálým fluktuacím v poptávce a nabídce konkrétního statku, a tedy i ke změnám jeho tržní ceny. Specifické ceny konkrétního statku se mohou vyvíjet (relativně) nezávisle ve vztahu k jiným cenám. V ekonomice ovšem může též docházet k všeobecným cenovým pohybům, kdy se ceny v průměru zvyšují (inflace), příp. snižují (deflace). Všeobecné cenové změny mají nepříjemné dopady mj. i do účetnictví, neboť se mění hodnota peněžní jednotky, která se používá jako základní měřicí nástroj pro oceňování položek účetních výkazů. Vliv inflace (deflace) na hodnotu peněžní jednotky používané pro oceňování v účetnictví si můžeme představit obdobně, jako kdyby se zkracovala (prodlužovala) délka pravítka, kterým měříme nějakou vzdálenost.

Proměnlivé individuální ceny i změny v celkové cenové hladině mají nezanedbatelný dopad na interpretaci částek zveřejněných v účetní závěrce.

Příklad 1

Účetní jednotka během období vyvíjí nový software. Ke konci období jsou uskutečněny první prodeje a realizovány výnosy ve výši 1 500. Celkové náklady za období činí 1 000 (pro zjednodušení předpokládáme, že jsou vynakládány rovnoměrně v průběhu roku). Kolik činí zisk účetní jednotky, jestliže průměrná inflace za období byla 20 %? Kolik je zisk, pokud by účetní jednotka musela vynaložit na vstupy částku 1 380, aby v příštím období realizovala stejný objem výnosů?

Nabízejí se tři možné odpovědi:

Varianta A: $1\,500 - 1\,000 =$ zisk 500.

Varianta B: $1\,500 - 1\,000 \times 1,2 =$ zisk 300.

Varianta C: $1\,500 - 1\,380 =$ zisk 120.

První možnost odpovídá tzv. finančnímu uchování kapitálu v nominálním vyjádření a zisk ve výši 500 se spočítá, pokud se od výnosů odečtou náklady oceněné v pořizovací (historické) ceně. Tento koncept uchování kapitálu ignoruje cenové pohyby. Druhá varianta bere v potaz vývoj všeobecné cenové hladiny. Výsledkové položky se vykazují přepočtené cenovým indexem platným ke konci období, a je tedy nutné promítnout změnu cenového indexu od okamžiku zachycení příslušného výnosu či nákladu do konce období. Protože během roku došlo k všeobecnému zvýšení cen, zisk dosahuje pouze částky 300. Zisk nižší o 200 oproti nominálnímu uchování kapitálu odpovídá částce, kterou je nutné zadržet k tzv. finančnímu uchování kapitálu v reálném vyjádření. Třetí varianta pracuje s individuálními cenovými změnami a výpočet zisku pracuje s náklady v jejich běžné hodnotě. Výsledný

zisk ve výši 120 zabezpečuje, že je kapitál uchován v tzv. fyzickém pojetí. Oproti první variantě tedy musí jednotka „odložit stranou“ částku 380 (tj. nevyplatit ji třeba jako dividendu), pokud chce uchovat svoji produkční kapacitu i do příštího období.

Všechny tři uvedené koncepty uchování investovaného kapitálu zmiňuje i Koncepční rámec IFRS. Výběr vhodného konceptu by se měl řídit informačními potřebami uživatelů, přičemž pro dosažení požadovaného výsledku je nutné zvolit i vhodné oceňovací báze (např. fyzické uchování kapitálu se neobejde bez užití běžných cen, např. reálné hodnoty). Volba varianty má následně nejen vliv na výši zisku a jiných účetních údajů, ale i na kvalitativní charakteristiky zveřejněných účetních informací (mj. na vztah mezi jejich relevancí a spolehlivostí).

S ohledem na diskuzi obsaženou v koncepčním rámci je nutné připomenout, že účetní řešení požadované konkrétními standardy má přednost před obecnými principy koncepčního rámce. Historicky oblast cenových změn upravoval IAS 6 (roky 1978 až 1982), který reagoval na nepříznivý ekonomický vývoj 70. let (období tzv. stagflace). Tento standard byl později nahrazen IAS 15, jehož použití se ale od roku 1989 stalo dobrovolnou záležitostí účetních jednotek a v prosinci 2003 (s účinností od roku 2005) byl úplně stažen ze seznamu platných standardů. Důvody pro zrušení standardu byly neochota účetních jednotek standard používat (mj. i vzhledem k relativně příznivé ekonomické situaci) a názorové rozpory, co některé položky zabezpečující uchování kapitálu vlastně představují.

V této souvislosti lze zdůraznit poznámku v koncepčním rámci, podle které variantní vymezení uchování kapitálu umožňuje v praxi aplikovat poměrně širokou škálu účetních modelů, ale IASB nehodlá (až na zcela výjimečné podmínky) žádný konkrétní model předepisovat. S ohledem na aktuální znění standardů reálné účetní závěrky sestavené podle IFRS „produkují“ výsledky hospodaření, které se nacházejí mezi finančním uchováním kapitálu v nominálním pojetí a fyzickým uchováním kapitálu. Míra přiblížení se konkrétní variantě závisí na mixu používaných oceňovacích základů a může se lišit napříč účetními jednotkami, resp. odvětvími.¹

IAS 29 – Vykazování v hyperinflačních ekonomikách

Jedinou výjimkou, kdy IFRS obsahují konkrétní model determinující uchování kapitálu, je případ, kdy funkční měnou účetní jednotky je měna hyperinflační ekonomiky. Při hyperinflaci se snižuje kupní síla peněz natolik rychle, že srovnání peněžních částek hospodářských transakcí, které nastaly v rozdílných časových okamžicích, je zavádějící, a to dokonce i pro transakce, které se udály ve stejném účetním období. IAS 29 neuvádí žádnou pevnou hranici, od které lze hovořit o hyperinflaci,² nýbrž vymezuje indikátory, na jejichž základě jednotka může provést kvalifikovaný úsudek, zda její funkční měna je hyperinflační:

- obyvatelé drží své bohatství v nepeněžních aktivech nebo v (relativně) stabilní cizí měně, místní měna je okamžitě měněna pro zachování kupní síly;
- směnné relace se nevyjadřují v místní měně, nýbrž v (relativně) stabilní cizí měně;
- jsou-li uskutečňovány transakce na (obchodní) úvěr, platební podmínky obsahují kompenzaci za očekávanou ztrátu kupní síly, dokonce i za krátké časové úseky;
- ekonomické proměnné (úrokové sazby, mzdy a ceny) jsou navázány na cenový index;
- kumulativní míra inflace v průběhu tří let se blíží nebo převyšuje 100 %.

Jestliže je funkční měna hyperinflační, účetní jednotka musí připravit účetní závěrku, ve které jsou vykazované částky přepočteny na peněžní jednotky v kupní síle ke konci účetního období. Postup přepočtu se odlišuje v závislosti na tom, zda se pro oceňování položek užívají historické náklady či běžné ceny.

Účetní výkazy v historických nákladech

- pro přepočet rozvahových položek je potřeba rozlišovat peněžní a nepeněžní položky (definice viz IAS 21),
- peněžní položky se nepřepočítávají, protože jsou již vyjádřeny peněžní jednotkou běžnou k rozvahovému dni,
- aktiva a dluhy, jejichž částky jsou variabilní z důvodu vazby na změny cen (např. dluhopisy a úvěry spojené s určitým indexem), jsou upraveny v souladu se smlouvou a v této upravené částce jsou zahrnuty do přepočítané rozvahy,
- nepeněžní položky vyjádřené peněžní jednotkou běžnou k rozvahovému dni (jsou-li např. oceněny v reálné hodnotě nebo v čisté realizovatelné hodnotě) se nepřepočítávají,
- nepeněžní položky nevyjádřené peněžní jednotkou běžnou k rozvahovému dni se přepočítají za použití všeobecného cenového indexu,
- výsledkové položky jsou přepočítány peněžní

¹ Např. účetní model jednotek, které pronajímají nemovitosti, se bude přibližovat „čistému“ modelu fyzického uchování kapitálu, neboť většina jejich aktiv (investice do nemovitostí) bude v souladu s IAS 40 oceněna reálnou hodnotou. Obdobný závěr platí pro finanční instituce. Naopak u výrobních podniků, které neaplikují přečíslovací model podle IAS 16, se bude uchování kapitálu spíše blížit finančnímu konceptu v nominálním vyjádření.

² Ostatně i ekonomická teorie používá více přístupů (viz https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/cnblog/Hyperinflace-je-jina-liga/).

jednotkou běžnou k rozvahovému dni, tj. provede se přepočtení za použití změny všeobecného cenového indexu od doby, kdy položky výnosů a nákladů byly uznány ve výsledovce,

- jestliže jednotka drží více (méně) peněžních aktiv než peněžních dluhů, ztrácí (získává) kupní sílu; ztráta (zisk) kupní síly je vykázána ve výsledovce.

Účetní výkazy v běžných cenách

- rozvahové položky, které jsou vyjádřeny peněžní jednotkou běžnou k rozvahovému dni, se nepřepočítávají,
- výsledkové položky odrážejí běžné ceny v okamžiku, kdy byl výnos či náklad uznán, a proto musejí být přepočteny za použití změny všeobecného cenového indexu od doby, kdy byly tyto položky uznány,
- ztráta (zisk) kupní síly se zachytí ve výsledovce obdobně jako ve variantě historických nákladů.

Základní situace sestavení hyperinflačních výkazů si ilustrujeme pomocí následujících jednoduchých příkladů.

Příklad 2

Účetní jednotka vznikla 1. ledna 2X01 peněžním vkladem 10 000. Stejněho dne bylo za 6 000 (uhrazeno peněžně) pořízeno nehmotné aktivum s neurčitou dobou životnosti (tj. neodpisované). Účetní jednotka působí v hyperinflační ekonomice; všeobecné cenové indexy jsou 100 k 1. lednu 2X01 a 400 k 31. prosinci 2X01.

	01/01/2X01	31/12/2X01	31/12/2X01 – přepočtení
Nehmotná aktiva	6 000	6 000	24 000
Peníze	4 000	4 000	4 000
Aktiva celkem	10 000	10 000	28 000
Základní kapitál	10 000	10 000	40 000
Nerozdělené zisky	0	0	-3 000
Fondy	0	0	-9 000
Pasiva celkem	10 000	10 000	28 000

	31/12/2X01	31/12/2X01 – přepočtení
Tržby	0	0
...
Zisk/ztráta z čisté peněžní pozice	0	-3 000
Zisk/ztráta za období	0	-3 000
Zisk/ztráta z uchování kapitálu	0	-9 000
Ostatní výsledek hospodaření	0	-9 000
Úplný výsledek hospodaření	0	-12 000

Je-li závěrka sestavena v historických cenách, konečná rozvaha je stejná jako počáteční, neboť k prvnímu dni období došlo ke vzniku jednotky a pořízení neodpisovaného nehmotného aktiva. Výsledovka během období ovlivněna není. V podmínkách hyperinflace historické náklady neposkytují užitečné informace a je nutné přepočítat nepeněžní položky, které

nejsou vyjádřeny peněžní jednotkou ke konci účetního období. Nehmotné aktivum je nepeněžní položkou a pořizovací cena 6 000 se přepočítá na částku 24 000 ($6\,000 \times 400 / 100$). Peněžní prostředky jsou pochopitelně peněžní položkou, a proto se nepřepočítávají. Základní kapitál se přepočítává. Protože byl do společnosti vložen na začátku tohoto období, přepočítací koeficient je obdobný jako u nehmotného aktiva: $10\,000 \times 400 / 100 = 40\,000$. Žádné další rozvahové položky jednotka neevduje. Je tedy zřejmé, že se jednotce nepodařilo uchovat kapitál v reálném vyjádření, neboť přepočtená hodnota základního kapitálu o vliv inflace v částce 40 000 je o 12 000 vyšší než hodnota (čistých) aktiv. Celkovou ztrátu lze rozložit na dvě složky: ztrátu z čisté peněžní pozice a „čistou ztrátu kapitálu“. Ztráta z čisté peněžní pozice vyplývá ze skutečnosti, že jednotka po celé období drží v penězích částku 4 000. Protože se všeobecný cenový index za období čtyřnásobil, reálný ekvivalent počátečního zůstatku peněz na konci období je jen 1 000 ($4\,000 \times 100 / 400$), a tedy ztráta z čisté peněžní pozice je 3 000. Zbývající část 9 000 představuje reálnou erozi investovaného kapitálu.³

Příklad 3

Účetní jednotka vznikla 1. ledna 2X01 peněžním vkladem 10 000. Stejněho dne bylo za 6 000 pořízeno nehmotné aktivum s předpokládanou dobou životnosti 10 let. Všeobecné cenové indexy jsou 100 k 1. lednu 2X01 a 400 k 31. prosinci 2X01.

	01/01/2X01	31/12/2X01	31/12/2X01 – přepočtení
Nehmotná aktiva	6 000	5 400	21 600
Peníze	4 000	4 000	4 000
Aktiva celkem	10 000	9 400	25 600
Základní kapitál	10 000	10 000	40 000
Nerozdělené zisky	0	-600	-5 400
Fondy	0	0	-9 000
Pasiva celkem	10 000	9 400	28 000

	31/12/2X01	31/12/2X01 – přepočtení
Tržby	0	0
...
Odpisy DA	-600	-2 400
Zisk/ztráta z čisté peněžní pozice	0	-3 000
Zisk/ztráta za období	-600	-5 400
Zisk/ztráta z uchování kapitálu	0	-9 000
Ostatní výsledek hospodaření	0	-9 000
Úplný výsledek hospodaření	-600	-14 400

Oproti příkladu 2 se ve výkazech sestavených v historických nákladech projeví roční odpis ve výši 600 a odpovídající snížení účetní hodnoty nehmotného aktiva v rozvaze. V přepočtených výkazech bude

³ K zachování kapitálu musí čistá aktiva vzrůst o 30 000 (40 000 přepočtená hodnota základního kapitálu mínus 10 000 nominální hodnota). Vliv inflace na peněžní položky snižuje tuto částku o 3 000; přepočtená nehmotná aktiva vzrostla o 18 000. K uchování kapitálu tedy „chybí“ 9 000.

nehmotné aktivum vykázáno v částce 21 600 (5 400 x 400 / 100); peněžní prostředky a základní kapitál jsou stejné jako v předchozím příkladu. Odpisové náklady se přepočítají na částku 2 400 (600 x 400/100). Protože peněžní prostředky jsou po celé období 4 000 stejně jako v příkladu 2, vychází stejně i ztráta z čisté peněžní pozice ve výši 3 000. Obdobně tak ztráta z uchování kapitálu dosahuje stejné částky 9 000.

Příklad 4

Účetní jednotka vznikla 1. ledna 2X01 peněžním vkladem 10 000. Stejněho dne byla za 6 000 pořízena investice do nemovitosti. Její reálná hodnota ke konci období je 25 000. Všeobecné cenové indexy jsou 100 k 1. lednu 2X01 a 400 k 31. prosinci 2X01.

	01/01/2X01	31/12/2X01	31/12/2X01 – přepočet
Investice do nemovitosti	6 000	25 000	25 000
Peníze	4 000	4 000	4 000
Aktiva celkem	10 000	29 000	29 000
Základní kapitál	10 000	10 000	40 000
Nerozdělené zisky	0	19 000	16 000
Fondy	0	0	-27 000
Pasiva celkem	10 000	29 000	29 000

	31/12/2X01	31/12/2X01 – přepočet
Tržby	0	0
...
Přecenění investic do nemovitosti	19 000	19 000
Zisk/ztráta z čisté peněžní pozice	0	-3 000
Zisk/ztráta za období	19 000	16 000
Zisk/ztráta z uchování kapitálu	0	-27 000
Ostatní výsledek hospodaření	0	-27 000
Úplný výsledek hospodaření	19 000	-11 000

Výkazy sestavené v historických nákladech obsahují přecenění investice do nemovitosti na částku 25 000, kdy zisk z přecenění je v souladu s IAS 40 součástí zisku/ztráty za účetní období. Jednotka tak dosáhla zisku (v nominálním vyjádření) ve výši 19 000. V přepočtených výkazech se investice do nemovitosti nepřepočítává, neboť byla k rozvahovému dni přeceněná na reálnou hodnotu a je tedy vyjádřena v peněžní jednotce běžné k rozvahovému dni. Obdobně jako v předchozích příkladech se peněžní prostředky nepřepočítávají a základní kapitál se přepočítává. Ztráta z čisté peněžní pozice je opět ve výši 3 000. Ztráta z uchování kapitálu je tentokrát 27 000.⁴

Příklad 5

Účetní jednotka vznikla 1. ledna 2X01 peněžním vkladem 10 000. Stejněho dne bylo pořízeno 600 ks zboží

v celkové částce 6 000. Dne 30. září 2X01 je 500 ks prodáno peněžně za 28/ks. Všeobecné cenové indexy jsou 100 k 1. lednu 2X01, 250 k 30. září 2X01 a 400 k 31. prosinci 2X01.

	01/01/2X01	31/12/2X01	31/12/2X01 – přepočet
Zboží	6 000	1 000	4 000
Peníze	4 000	18 000	18 000
Aktiva celkem	10 000	19 000	22 000
Základní kapitál	10 000	10 000	40 000
Nerozdělené zisky	0	9 000	-2 000
Fondy	0	0	-16 000
Pasiva celkem	10 000	19 000	22 000

	31/12/2X01	31/12/2X01 – přepočet
Tržby za zboží	14 000	22 400
Náklady na prodané zboží	-5 000	-20 000
...
Zisk/ztráta z čisté peněžní pozice	0	-8 250
Zisk/ztráta za období	9 000	-5 850
Zisk/ztráta z uchování kapitálu	0	-12 150
Ostatní výsledek hospodaření	0	-12 150
Úplný výsledek hospodaření	9 000	-18 000

Výkazy sestavené v historických nákladech zachycují tržby za prodané zboží ve výši 14 000 (500 ks x 28) a náklady na prodané zboží ve výši 5 000 (500 ks x 10), tj. celkový zisk 9 000. V rozvaze je vykázán zůstatek zboží 1 000 a peníze ve výši 18 000 (4 000 počáteční zůstatek + přírůstek 14 000 při prodeji v září). V přepočtené rozvaze jsou zásoby zboží vykázány v přepočtené částce 4 000 (1 000 x 400 / 100) a peníze v nepřepočtené hodnotě 18 000. Základní kapitál je stejně jako ve všech předchozích případech přepočten na částku 40 000. Ve výsledovce se použije konverzní faktor 1,6 pro tržby, neboť prodej se uskutečnil v září (14 000 x 400 / 250). Náklady na prodané zboží se přepočtou konverzním faktorem 4, protože příslušné zboží bylo pořízeno na začátku období (5 000 x 400 / 100).⁵ Ztráta z čisté peněžní pozice je 8 250 a je tvořena dvěma částkami (3 000 + 5 250). Obdobně jako v předchozích příkladech vzniká vlivem poklesu kupní síly peněžní jednotky ztráta ve výši 3 000 z počátečního zůstatku peněz 4 000. Dále jednotka k 30. září 2X01 obdržela za prodej zboží 14 000, které drží až do konce období. Protože se cenový index od tohoto okamžiku do konce období zvýšil o 1,6násobek (z 250 na 400), je pevná kupní síla této nominální částky ke konci roku 8 750 (14 000 x 250 / 400). V porovnání s částkou 14 000 tak jednotka přichází reálně o kupní sílu peněz ve výši 5 250. Ztráta z uchování kapitálu činí 12 150 a je opět

⁴ 30 000 mínus 3 000, neboť na rozdíl od předchozích příkladů s nehmotnými aktivy neexistuje k 31. prosinci 2X01 rozdíl mezi přepočtenou a nepřepočtenou hodnotou investic do nemovitostí. Alternativně lze vypočítat jako částku 9 000 (viz předchozí dva příklady) navýšená o částku 18 000 (tj. rozdíl mezi pořizovací cenou nemovitosti přepočtenou na pevnou kupní sílu ke konci období 24 000 a nominální hodnotou investice do nemovitosti 6 000).

⁵ Alternativně si lze představit, že k datu prodeje bylo zboží přepočteno z 6 000 na 15 000 a při prodeji 500 ks tedy přepočtený náklad na prodané zboží 12 500, který je nutné ke konci období ještě vynásobit faktorem 1,6.

tvořena, obdobně jako v příkladech 2 a 3, výchozí částkou 9 000 (o tolik se erodoval kapitál tím, že jednotka držela peněžní aktiva a nepořídila nepeněžní aktivum, jehož hodnota by kopírovala vývoj inflace). K této výchozí hodnotě přibývá částka 3 150, která vzniká ze stejného důvodu v září. Tím, že jednotka drží příjem z prodeje zboží v penězích ztrácí nejen kupní sílu peněz (viz předchozí výpočet), ale též se eroduje kapitál z toho důvodu, že nebylo pořízeno nepeněžní aktivum. Jednotka se tímto připravila o dodatečnou kupní sílu ve výši $(14\,000 \times 400 / 250 - 14\,000)$ poníženu o efekt inflace na držené peněžní prostředky.

Co IAS 29 ještě vyžaduje

Příklady 2 až 5 ilustrovaly způsob přepočtu vybraných běžných případů účetních položek podle požadavků IAS 29. Kromě toho standard dále požaduje:

- nepeněžní rozvahové položky v pořizovacích nákladech (minus oprávků) jsou vyjádřeny v hodnotách běžných k datu jejich nabytí, a proto je jejich přepočtené hodnoty jsou stanoveny použitím změny všeobecného cenového indexu od data jejího nabytí do rozvahového dne (dlouhodobá aktiva a nakupované zásoby tedy od data nákupu, zásoby vlastní výroby od okamžiku vynaložení nákladů na pořízení, resp. přeměnu),
- některé nepeněžní položky v běžných cenách mohou být přeceněny k dřívějšímu datu, než je rozvahový den (např. přečtenovací model IAS 16 obecně nevyžaduje přečtenovat každé účetní období, ale s dostatečnou frekvencí, aby se přeceněná hodnota v účetnictví výrazně neodlišovala od reálné hodnoty⁶); pokud taková situace nastane, částka se přepočte změnou indexu od okamžiku přecenění k rozvahovému dni,
- po přepočtu položky na pevnou kupní sílu je nutné ověřit, zda přepočtená částka nepřevyšuje zpětně ziskatelnou částku či čistou realizovatelnou hodnotu aktiva; pokud toto nastane, zachytí se ztráta ze znehodnocení aktiva,
- je-li prostřednictvím výpůjček financováno pořizování tzv. způsobilých aktiv, není vhodné přepočítávat hodnoty pořizovaných aktiv o vliv inflace se současným zahrnutím výpůjčních nákladů do pořizovacích nákladů (jak požaduje obecné řešení dle IAS 23); v období hyperinflace se vyžaduje zahrnutí takových výpůjčních nákladů do zisku/ztráty za období v okamžiku jejich vynaložení,
- na počátku prvního období, kdy je IAS 29 aplikován, se složky vlastního kapitálu přepočítávají změnou indexu od data vzniku příslušné položky;⁷ dále se zruší

jakékoliv částky ve fondech z přecenění a nerozdělené zisky se dopočtou jako rozdílová položka,

- zisk či ztráta z čisté peněžní pozice se zahrnuje do zisku/ztráty za období (IAS 29.28); do stejného řádku se zahrnou i úpravy peněžních aktiv a dluhů, jejichž hodnoty jsou indexovány s odkazem na vývoj cenové hladiny,
- cenový index musí odrážet všeobecnou kupní sílu peněz; standard doporučuje, aby jednotky v dané hyperinflační ekonomice používaly pro přepočty stejný cenový index,
- pro některá období, kdy jednotka provádí přepočty, nemusí být dostupné hodnoty, všeobecného cenového indexu; pro přepočty jednotky použijí odhad založený např. na vývoji směnných kurzů,
- výkaz peněžních toků zachycuje částky přepočtené na hodnotu peněžní jednotky běžnou ke konci roku (tj. změna cenového indexu od okamžiku uskutečnění peněžní transakce do konce období),
- částky za srovnávací období (včetně informací v komentáři) jsou vykázané v přepočtené hodnotě peněžní jednotky běžné ke konci aktuálního období,
- IAS 29 vyžaduje vykázaní přepočtených částek přímo v jednotlivých výkazech účetní závěrky (tj. nikoliv pouze jako dodatečné informace v komentáři) a současně nedoporučuje (oddělené) vykázaní nepřepočtených částek,
- jestliže mateřská i některé dceřiné společnosti působí v hyperinflační ekonomice, účetní závěrky dceřiných společností se nejprve přepočtou všeobecným cenovým indexem funkční měny dceřiné společnosti; výkazy dceřiné společnosti v cizí měně upravené na pevnou kupní sílu se přepočtou kurzem ke konci období⁸.

Co IAS 29 neřeší

IAS 29 explicitně neřeší, jakým způsobem přepočítat na pevnou kupní sílu konkrétní výsledkové položky. Obecný princip žádá, aby přepočet zohlednil změnu všeobecného cenového indexu od okamžiku zachycení daného výnosu či nákladu do konce období. U některých položek, jako např. služby, nevznikají s aplikační požadavku žádné zásadní komplikace. U jiných položek naopak nemusí být řešení jednoznačné. Přestavme si situaci, kdy jednotka zúčtovává odpisy pouze jednou ročně na konci období. Poté by mechanická aplikace požadavku vedla k závěru, že se takový odpis přepočítávat nebude. Správnou námitkou by ovšem bylo, že odpis není nákladem jednoho okamžiku, ale týká se celého účetního období (případně příslušné části období, pokud bylo zařazeno do používání v jeho průběhu).

⁶ V období hyperinflace nelze očekávat, že by se reálné hodnoty významněji nelišily. Lze tedy předpokládat, že se přecenění bude dělat ke konci každého účetního období (a případně i častěji).

⁷ Je tedy nutné mít detailní evidenci změn vlastního kapitálu (analogický postup a požadavek na míru detailu jako při konverzi cizoměnové závěrky při konsolidaci).

⁸ Účetní závěrky zahraničních dceřiných společností, které nepůsobí v hyperinflačních ekonomikách, se převádějí obvyklým postupem podle IAS 21.

Možnou variantou řešení by bylo celoroční odpisy, o kterých se účtuje až ke konci období, přepočítat průměrnou změnou cenového indexu za období⁹ (čímž by bylo dosaženo srovnatelného výsledku jako při měsíčním zúčtování odpisů). Nicméně i tato varianta má své úskalí, a to sice, že by výše vykázaných přepočtených odpisů plně nepokrývala částku nutnou k uchování kapitálu v reálném vyjádření. O danou částku „chybějících“ odpisů by proto musela být navýšena ztráta z uchování kapitálu. V příkladu 3 při průměrném cenovém indexu za období např. 250 by přepočtená částka odpisů byla 1 500. O částku 900 by se prohloubila ztráta z uchování kapitálu (na úkor nadhodnoceného zisku za období). Aby se předešlo nadhodnocení provozních výsledků, praxe se v případě odpisů přiklání k přepočtu odpisů stejnou změnou cenového indexu, jaká se aplikuje na rozvahové hodnoty dlouhodobých aktiv.¹⁰ Obdobný postup se aplikuje i např. při přepočtu zásob.¹¹

Druhou nevyřešenou otázkou je způsob vykázaní ztráty (zisku) z uchování kapitálu. IAS 29 v této souvislosti neobsahuje žádné ustanovení. V účetní teorii se o problému vedou dlouholeté odborné diskuze (již od dob německé meziválečné hyperinflationy), přičemž ze dvou základních řešení (zahrnutí do zisku versus přímá úprava vlastního kapitálu) se většinový názor přiklání k promítnutí tohoto efektu inflace přímo do kapitálu. Je nutné ovšem uvést, že po obnovení diskuzí v období stagflace 70. let minulého století odborná diskuze výrazně polevila. IAS 29, který byl vydán v roce 1989, z těchto závěrů vychází, ale již nereflexuje plně aktuální vývoj účetního výkaznictví. Primárně se jedná o zpřesnění definice výnosů a nákladů a jejich jednoznačné oddělení od vlastnických transakcí, což se mj. projevilo i zavedením kategorie tzv. ostatního výsledku hospodaření.

V kontextu definic základních prvků účetní závěrky musejí být všechny výnosy a náklady vykázané ve výsledovce. Přímé úpravy kapitálu jsou přípustné jen z titulu transakcí jednotky s jejími vlastníky. Dopad (hyper)inflationy na uchování kapitálu není vkladem či výběrem vlastníků, ba naopak má vliv na to, kolik vlastníkům reálně připadá z čistých aktiv jednotky. Ztráta či zisk z uchování kapitálu by měly by tedy být součástí úplného výsledku hospodaření, přičemž se přirozeně nabízí varianta vykázat odpovídající částku v ostatním výsledku hospodaření (nejedná se o primární činnost jednotky a hyperinflaci nemá pod svojí kontrolou)

a kumulativně zahrnovat do speciální položky vlastního kapitálu (odděleně od nerozdělených zisků i ostatních kumulovaných komponent ostatního výsledku).

Nicméně ani toto řešení není jediné možné. U položek, které se k datu účetní závěrky vykazují v reálné hodnotě, se ztráta z uchování kapitálu automaticky navyšuje právě o zisk z přecenění. Zisk z přecenění zahrnuje kromě individuálních faktorů působících na poptávku a nabídku i inflační komponentu a část přečenoovacího zisku je tak inflační (fiktivní). V ilustrativním příkladu 4 se tržní hodnota investice do nemovitostí zvýšila z 6 000 na 25 000, tj. o 19 000, ale 18 000 z této částky připadá na inflační komponentu ($6\,000 \times 400 / 100 - 6\,000$). Nabízí se tak otázka, zda celkovou částku ztráty z uchování kapitálu ve výši 27 000 nerozdělit do dvou částek. 18 000 vykázat v rámci zisku/ztráty za období, čímž by došlo k „zreálnění“ vykazované výkonnosti (namísto čistého zisku 16 000 ztráta 2 000, neboť tržní cena nemovitosti překonala všeobecný cenový vývoj „jen“ o 1 000 a těchto 1 000 je poníženo o negativní dopad inflace na čistou peněžní pozici ve výši 3 000). Zbývajících 9 000 by zůstalo v ostatním výsledku hospodaření jako vyjádření ztráty z investičního rozhodnutí držet peníze namísto nepeněžních aktiv. Uvedená varianta řešení by vedla k obdobnému zobrazení uchování kapitálu jako řešení příkladů 2 a 3.¹²

Z hlediska auditu účetní závěrky je vhodné zmínit i jednu významnou praktickou komplikaci sestavení „hyperinflační“ závěrky. Principy přepočtu účetních položek na pevnou kupní sílu se odlišují v závislosti na typu položku (rozvahová, výsledková), základně použité pro ocenění aktiv a dluhů a případně v závislosti na datu stanovení ocenění. Při běžné činnosti podniku dochází k neustálým změnám ve složení aktiv (a dluhů), přičemž zejména pořizování a vyřazování dlouhodobých (odpisovaných) hmotných a nehmotných aktiv si žádá detailní evidenci pohybů (obdobný závěr platí např. i pro zásoby vlastní výroby či jiná aktiva vytvářená vlastní činností). V praxi je tak (na rozdíl od jednoduchých ilustrativních situací v příkladech 2 až 5) vyloučeno, aby byla přímo vypočtena položka *Zisku/ztráty z uchování kapitálu* s odkazem na jednotlivé zdroje, které k jejímu vzniku vedly. Výpočet se provádí reziduálně jako rozdíl, o který se nerovnájí aktiva s pasivy.¹³ Jakákoliv chyba při přepočtu individuálních řádků rozvahy a výsledovky se tak automaticky přenesou i do výsledné částky *Zisku/ztráty z uchování kapitálu*. Riziko významné nesprávnosti se násobí, je-li sestavována konsolidovaná účetní závěrka

⁹ Za předpokladu, že se hyperinflace vyvíjí přibližně rovnoměrně (což obvykle ale neplatí).

¹⁰ Stejného výsledku by bylo dosaženo např. při měsíčním zúčtování odpisů, pokud by se nejprve přepočítala rozvahová hodnota dlouhodobého aktiva na pevnou kupní sílu a až z této přepočtené hodnoty by se určila výše odpisů.

¹¹ Text IAS 29 takovou variantu u dlouhodobých aktiv a zásob nevyklučuje, lze ji nepřímou odvodit z ustanovení textu pro nepeněžní položky v historických nákladech.

¹² Což odpovídá intuici, neboť na počátku období bylo z částky 10 000 ve všech 3 případech investováno do nepeněžních aktiv 6 000 a zbývajících 4 000 byly po celé období drženy v peněžní formě.

¹³ Jedná se o podobný případ jako při sestavování konsolidované účetní závěrky, je-li nějaký podnik ve skupině zahraniční (resp. s jinou funkční měnou).

za skupinu, ve které jsou jednotky s různou funkční měnou. V té chvíli se totiž konsolidační postupy musí vyřadit s existencí dvou reziduálně počítaných položek (konsolidační kurzový rozdíl a zisk/ztráta z uchování kapitálu z důvodu hyperinflace).

Závěr

Článek představil základní principy přepočtu účetních závěrek jednotek, které působí v hyperinflační ekonomice. Byť v českém (či evropském) prostředí jsme zaznamenali v poslední době relativně vysoké míry inflace (v porovnání s předchozími desetiletími), charakteristik hyperinflačního prostředí zdaleka nedosahujeme. To ale neznamená, že tato oblast účetního výkaznictví není relevantní. U mezinárodních skupin mohou některé z dceřiných společností v hyperinflační ekonomice působit. Na základě indikátoru kumulativní tříleté inflace vyšší než 100 % patří mezi takové země Argentina, Etiopie, Irán, Libanon, Jižní Súdán, Súdán, Surinam, Turecko, Venezuela, Jemen a Zimbabwe. Z uvedených zemí je pro naše prostředí zřejmě nejpodstatnější Turecko, ve kterém některé české podniky mají dceřiné společnosti. Současně jsou na „seznamu čekatelů“ z důvodu nepříznivého vývoje posledních let i dvě evropské země, Moldavsko a zejména Ukrajina, u kterých je na místě náležité posouzení, zda se vývoj nepřeklopil do hyperinflace.

Poslední poznámka se bude týkat jedné z nedávno vydaných dílčích úprav IFRS, které se do určité míry též vztahují k přepočtům účetních výkazů. V srpnu 2023 Rada pro mezinárodní účetní standardy (IASB) vydala dodatek ke standardu IAS 21, který stanovuje postup, jak určit směnný kurz cizí měny, je-li cizí měna omezeně směnitelná či nesměnitelná. Úprava je primárně motivovaná doplnit obecnou úpravu přepočtu cizích měn obsaženou v IAS 21. Ale lze přirozeně i dovodit, že kromě různých sankcí a jiných administrativních omezení směnitelnosti měny může být směnitelnost určité měny za jiné významně omezena právě v podmínkách hyperinflace.

David Procházka

David Procházka je vedoucí katedry finančního účetnictví a auditingu Fakulty financí a účetnictví VŠE v Praze. Profesně se zaměřuje na problematiku reportingu účetních informací v nadnárodních koncernech a metodickou stránku přípravy účetních závěrek podle různých účetních předpisů. Dále se zabývá výkaznictvím profesionálních sportovních klubů. Podílel se na překladech IFRS pro Evropskou unii a na recenzích českého překladu Mezinárodních účetních standardů pro veřejný sektor. Je členem Evropské účetní asociace (od roku 2007) a členem EFRAG FR Technical Expert Group (od dubna 2020).

Hugo a Sally se baví o testování jednotkové ceny zásob materiálu při ocenění váženým průměrem

4. Předběžný analytický postup pro identifikaci a vyhodnocení rizik

Hugo, na základě čeho jste vůbec vyhodnotili výši rizika správnosti u těchto zásob jako nízkou?

Na základě naší zkušenosti.

Ale i vyhodnocení rizika musí být doloženo dostatečnými důkazními informacemi. Máš svůj úsudek o výši rizika podložen nějakými fakty?

To zatím nemám.

Tak co kdybychom se podívali na historický vývoj jednotkové ceny na skladě a zjistili, zda tam jsou položky, kde došlo v průběhu roku k výrazným výkyvům.

To je super nápad. Jednou se mi u klienta stalo, že položka už nebyla na skladě a systém k ní připočítal pozdě zaúčtovanou dopravu, takže položka s nula kusy měla hodnotu v korunách a při naskladnění dalších kusů jednotková cena výrazně stoupla.

V takovém případě by analýza tento výkyv ukázala a na základě toho bys mohl posoudit riziko jako vyšší. Naopak pokud neidentifikuješ položky s jednorázovými výkyvy, je to informace, která podpoří tvůj závěr, že je riziko nízké.

Mohl bych říct, že tam riziko materiální nesprávnosti pro tvrzení „A“, tj. správnosti, není vůbec?

To samozřejmě záleží případ od případu, ale ano, i to se může stát. V takovém případě bys pro toto tvrzení nemusel dělat žádné testy věcné správnosti.

Ale pokud jsou zásoby materiální, tak musím přeci nějaké testy věcné správnosti provést, nebo ne?

Jasně, ale ty provádíš třeba na tvrzení existence, kde se účastníš fyzické inventury.

-MCh-

Test: Časová hodnota peněz

Vyberte odpověď, která je z nabízených variant podle vašeho názoru nejsprávnější.

- 1) **Podle IFRS 16 účetní jednotka:**
 - a) musí diskontovat všechny leasingové dluhy,
 - b) nesmí diskontovat žádné leasingové dluhy,
 - c) musí diskontovat všechny leasingové dluhy s výjimkou krátkodobých leasingů a leasingů malých hodnot.

- 2) **Konkrétní postup zjištění reálné hodnoty (fair value) pro ocenění konkrétního aktiva či dluhu v IFRS určuje:**
 - a) koncepční rámec,
 - b) IFRS 13,
 - c) konkrétní standard, který vyžaduje užití této oceňovací základny.

- 3) **Konkrétní postup stanovení diskontní sazby pro ocenění konkrétního aktiva či dluhu v IFRS určuje:**
 - a) koncepční rámec,
 - b) IFRS 13,
 - c) konkrétní standard, který vyžaduje ocenění současnou hodnotou.

- 4) **Při testování možného znehodnocení hmotného aktiva se podle IAS 36 diskontování primárně použije při určení:**
 - a) hodnoty z užívání aktiva,
 - b) prodejní ceny aktiva,
 - c) zůstatkové ceny aktiva.

- 5) **Podíl na zisku přidruženého podniku se při užití ekvivalenční metody podle českých účetních předpisů zachytí přímo ve vlastním kapitálu investora v případě:**
 - a) individuální účetní závěrky,
 - b) konsolidované účetní závěrky,
 - c) individuální i konsolidované závěrky.

- 6) **Podíl na zisku přidruženého podniku se při užití ekvivalenční metody podle IFRS zachytí ve výsledku hospodaření investora v případě:**
 - a) individuální účetní závěrky,
 - b) konsolidované účetní závěrky,
 - c) individuální i konsolidované závěrky.

- 7) **IAS 29 obsahuje postupy pro zohlednění:**
 - a) deflace,
 - b) hyperinflace,
 - c) stagflace.

- 8) **Jednotka dosahuje v podmínkách inflace zisk z čisté peněžní pozice, jestliže:**
 - a) drží více peněžních aktiv než peněžních dluhů,
 - b) drží méně peněžních aktiv než peněžních dluhů,
 - c) refinancuje své dlouhodobé dluhy prostřednictvím off-shore struktur.

- 9) **Kterou metodu ocenění neuvádí Koncepční rámec IFRS jako příklad běžné ceny?**
 - a) reálná hodnota (fair value),
 - b) pořizovací náklady,
 - c) hodnota z užívání.

- 10) **Při diskontování leasingového dluhu podle IFRS 16 nezahrne jednotka do výpočtu:**
 - a) fixní platby,
 - b) variabilní platby založené na cenovém indexu,
 - c) variabilní platby založené na rozsahu využití podkladového aktiva.

Test připravil David Procházka

Řešení: 1c, 2b, 3c, 4a, 5a, 6c, 7b, 8b, 9b, 10c

Automatizované nástroje a techniky v auditu – plánování auditu

V dnešním rychle se vyvíjejícím prostředí auditori čelí rostoucímu tlaku na efektivní poskytování auditů. Při dosahování tohoto cíle hrají automatizované nástroje a techniky (ATT) stále větší roli. Tento článek naváže na již publikované texty, které se využitím ATT zabývaly v přechozích číslech časopisu Auditor.

Následující text čerpá z podpůrného materiálu IAASB z prosince 2021 s názvem *Časté dotazy k plánování auditu při využití ATT*. Tento materiál je zaměřen na dvě specifické oblasti, které detailněji rozebírá z pohledu Mezinárodního auditorského standardu (ISA) 300 – *Plánování auditu účetní závěrky*.

Vliv použití ATT na plánování auditu

Připomeňme si nejprve základní strukturu ISA 300, která požaduje provést i následující činnosti:

1. přípravné práce – zejména kontrola nezávislosti, bezúhonnosti vedení,
2. postupy vyhodnocování rizik dle ISA 315R,
3. stanovení povahy, načasování a rozsahu postupů na úrovni tvrzení reagujících na identifikovanou a vyhodnocenou rizika dle ISA 330,
4. určení potřebných lidských zdrojů včetně načasování jejich využití, schopností, způsobu vedení a dohledu v souladu s ISA 220R.

Prakticky během všech těchto činností lze využít ATT. Příkladů je více:

- Pro identifikaci a vyhodnocení rizik jsou velmi časté různé analýzy historických dat. Automatizované nástroje rychle přistupují k historickým finančním informacím a analyzují je, nabízejí pohled na trendy a anomálie, které mohou být podkladem pro další plánování. Populární jsou nástroje, které umožňují predikovat vývoj.
- V rámci vyhodnocování rizik přijetí či pokračování zakázky mohou být sumarizovány výstupy z různých tiskových a informačních databází. Někteří poskytovatelé umí předat zdrojová data ve vhodné struktuře k dalšímu zpracování.
- Do budoucna se budou rozvíjet i automatizované nástroje pro týmovou spolupráci a cloudové platformy a nástroje pro automatizaci pracovních postupů umožňující spolupráci mezi členy auditorského týmu a podporující efektivní komunikaci a správu úkolů.

V dalším textu budou nastíněna témata, nad kterými by se auditor mohl nebo měl při využití ATT nejčastěji zamýšlet a která by měl zvažovat.

Jak případné využití ATT ovlivní plánování?

Příprava

Auditor si může být vědom potřeby získat velký objem dat ke zpracování např. z důvodu získání všech účetních zápisů k testování v reakci na riziko podvodu. V těchto případech je vhodné si v rámci diskusí s vedením klienta vyjasnit zejména tyto otázky:

- Jaká data budou k provedení postupů využívajících ATT potřebná?
- Jak bude možno ověřit auditorem kvalitu a spolehlivost dat? Tato diskuse by měla zahrnout i debatu nad procesem a kontrolami nad těmito daty, tj. jak vedení udržuje integritu dat, řídí přístup k nim.
- Kdy budou data k dispozici, aby je auditor mohl zpracovat a analyzovat?
- Kde budou data k dispozici?
- Bude klient ochoten taková data poskytnout?
- Jak budou zajištěny regulační požadavky na ochranu důvěrných informací (GDPR apod.)?

Povaha a rozsah postupů

K dispozici může být celá řada automatizovaných nástrojů a auditor by měl zvážit, které z nich jsou pro něj nejen neefektivnější, ale které může využít s ohledem na své zkušenosti. Při rozhodování mohou auditorovi pomoci poznatky z auditů jiných klientů, kde byly ATT použity na ověřování konkrétních tvrzení, nebo z auditů předchozího roku. Z těchto informací může posoudit, které z již provedených postupů se ukázaly jako zbytečně se opakující, neefektivní a mohly by být nahrazeny právě využitím ATT.

Určení načasování postupů

Pravděpodobně nejdůležitějším krokem je stanovení harmonogramu provádění postupů pomocí ATT. Oblasti, na které by se měl auditor zaměřit, jsou následující:

- Získání dat je výchozím předpokladem k jakémukoliv jejich zpracování pro účely auditního testu. Auditní plán by měl tedy zahrnovat termíny získání dat a jejich čištění a formátování do zpracovatelné podoby.
- Data mohou být k dispozici až po určitém okamžiku účetního nebo jiného procesu, např. až po závěrkových operacích po rozvahovém dni. Zkracuje se tedy doba na jejich zpracování.
- Jak auditor vyhodnotí, že získaná data jsou dostatečně spolehlivá včetně ověření jejich úplnosti a přesnosti (tvrzení C a A).
- Je nutno plánovat dostatečný čas na analýzu

výsledků automatizovaného postupu. Výsledky totiž mohou vést k situacím, kdy auditor zjistí, že bude muset nastavit postup jinak nebo zpřesnit vstupní parametry, nebo kdy ATT vybere větší množství položek k dalšímu zkoumání (exceptions).

Odborné předpoklady a schopnosti týmu

V souladu s ISA 220R je partner odpovědný za zakázku povinen se ubezpečit, že členové auditního týmu mají společně odpovídající odborné předpoklady a schopnosti. Využití specialistů, vlastních nebo externích, v souvislosti s naplánovanými ATT postupy bude nejen vhodné, ale většinou potřebné. Tito specialisté se pak stávají členy auditního týmu. Související otázky spojené s jejich zapojením jsou uvedeny v následující části.

Kdo může být zahrnut do plánování?

Jak již bylo uvedeno, partner odpovědný za zakázku musí zvážit, zda prováděním postupů v rámci plánování pověří ATT specialistu. Nedá se totiž předpokládat, že partner odpovědný za zakázku bude mít nebo rychle získá zvláštní znalosti problematiky u komplikovanějších nástrojů, aby tyto postupy mohl provést sám. Specialisté mohou také identifikovat příležitosti pro co nejefektivnější auditorské postupy. Jejich příspěvek může dále spočívat v:

- vyhodnocení, zda ATT jsou za daných podmínek vhodné,
- určení, zda použití ATT povede k cíli,
- posouzení úplnosti dat, která budou pro daný test potřebná,
- pochopení výstupů z ATT, praxe ukazuje, že při využití ATT se zvyšuje riziko¹ eliminace těch výstupů, které se auditorům „nehodí“ nebo sice indikují problém, ale v jiné oblasti, a jsou tedy opomenuty,

- analýze výstupů a navržení dodatečných postupů, které bude potřeba provést, aby bylo možno učinit závěr, např. obtížnost vyhodnocování roste s velikostí analyzovaného vzorku, neboť správně vyhodnotit výsledky testování 20 položek je jiné než výsledky za celou populaci transakcí,
- určení povahy, načasování a rozsahu řízení zakázky, dohledu nad členy týmu a kontroly jejich práce.

V neposlední řadě tito specialisté mohou při revizi historických postupů doporučit zlepšení, např. vizualizaci dat pro identifikaci a vyhodnocení rizik nebo možnosti využití robotických postupů při testování účetních zápisů.

Závěr

Lze se tedy domnívat, že i při plánování auditu se partner odpovědný za zakázku bude posouvat ještě více do role projektového manažera, který bude koordinovat specialisty, a experta na komunikaci, který bude muset umět správně formulovat své cíle a dotazy. Na druhou stranu začlenění automatizace do plánování auditu nabízí prostředky ke zvýšení efektivnosti a přesnosti práce. Automatizace snižuje riziko chyb při zadávání dat a zajišťuje, že důkazní informace jsou konzistentní a spolehlivé. Jelikož klienti generují čím dál větší množství dat, stávají se pro auditory, kteří se snaží zvyšovat kvalitu auditů, ATT pomalu nepostradatelné. Využitím jejich síly mohou auditory nejen plnit své povinnosti z pohledu regulace, ale také sdílet poznatky svým klientům, což v konečném důsledku přispívá k důvěře a důvěryhodnosti auditorské profese.

Karel Charvát

člen Výboru pro metodiku auditu KA ČR

AUDITOR č. 8/2023

ročník XXX

REDAKCE

Komora auditorů ČR
Opletalova 55, 110 00 Praha 1
tel.: 224 212 670, 221 602 289
e-mail: redakce@kacr.cz

REDAKTORKA

Ing. Lenka Zouharová, Ph.D.

REDAKČNÍ RADA

doc. Ing. Ladislav Mejzlík, Ph.D.,
předseda
Ing. Jiří Pelák, Ph.D.,
místopředseda
Jarmila Melichová
Ing. Jiří Mikyna
Ing. Jan Molín, Ph.D.
doc. Ing. David Procházka, Ph.D.
Ing. Michal Šindelář, Ph.D.
Ing. Michal Štěpán
Ing. Petr Vácha, Ph.D.

Pravidla pro zveřejňování článků jsou uvedena na webu KA ČR (www.kacr.cz/desatero). Články prochází recenzním řízením redakční rady.

VYDÁVÁ

Komora auditorů České republiky
tel.: 224 212 670, 224 222 178
IČ 70901473

Vydávání povoleno MK ČR 6934
ISSN 1210-9096

INZERCE, SAZBA, DISTRIBUCE

Infomedia, spol. s r.o.
Otradovická 731/11, 142 00
Praha 4, tel.: 607 972 085
e-mail: infomedia@infomedia.cz

TISK

Wendy, spol. s r.o., Mělník

OBJEDNÁVKY A PŘEDPLATNÉ

Komora auditorů ČR
e-mail: kacr@kacr.cz

Vychází 10x ročně

Roční předplatné: 950 Kč

Pro členy KA ČR zdarma

www.kacr.cz

© Komora auditorů ČR

¹ Odst. A35 ISA 220R.